

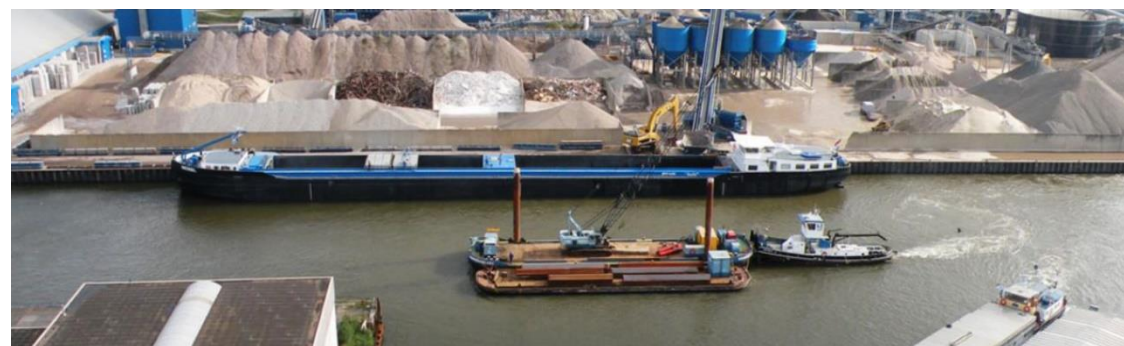
Binnenhavenmonitor 2019

Economische betekenis van de binnenhavens in Nederland in 2018

Auteurs: Martijn Streng
Bart Kuipers

Datum: november 2019

Opgesteld voor het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, in samenwerking met de Nederlandse Vereniging van Binnenhavens

UPT *Erasmus*
ERASMUS CENTRE FOR URBAN
PORT AND TRANSPORT ECONOMICS

Intentionally blank page

Samenvatting

Binnenhavens: meeprofitieren van economische wind in de rug?

De Nederlandse binnenhavens zijn knooppunten in de regionale economie. Recent zijn ontbrekende punten in het (container)binnenhavennetwerk ingevuld – denk bijvoorbeeld aan de Flevokusthaven bij Lelystad. De afgelopen jaren ging het economisch voor de wind; er was sprake van flinke groeicijfers van de gehele economie en ook qua vervoerde volumes was een stijgend beeld te zien. In 2018 werd er 683 miljoen ton binnenlands goederenvervoer verplaatst met alle modaliteiten; een toename van 9,3% ten opzichte van 2014 (CBS, 2019). Deze groei is in absolute zin vooral terug te zien in het wegvervoer met een stijging van 47 miljoen ton (9,2%); echter procentueel groeide de binnenvaart sneller dan het wegvervoer in deze periode met een groei van 9,9% van het vervoerde volume in 2018 ten opzichte van 2014. In totaal was er sprake van een stijging van 11 miljoen ton in de binnenvaart in het binnenlands goederenvervoer. Daarentegen werd de binnenvaart in 2018 geconfronteerd met een extreem lange periode van laag water. Er is elk jaar wel sprake van een periode van laag water, maar afgelopen jaar was én de waterstand lager én duurde de periode van het laag water veel langer dan andere jaren. Binnenhavens zoals bijvoorbeeld Deventer hebben hier flink last van gehad; de totale overslag in tonnen daalde daar van ruim 1 miljoen ton in 2017 naar een kleine 700 duizend ton in 2018. Ook in Arnhem werd de toevoer van olie/benzine ten behoeve van de oliedepots als gevolg van het lage waterpeil aanzienlijk beperkt waardoor er zelfs benzineschaarste bij de benzinestations in Oost-Nederland ontstond. Maar hoe zit dat in andere binnenhavens in Nederland? En is er naast het effect op de overslag ook een effect op andere economische indicatoren zoals werkgelegenheid en toegevoegde waarde? Zijn er mensen ontslagen vanwege het lage water of was juist iedereen nodig om de uitdagingen op te lossen? Hoe staat het met de economische activiteiten die gebonden zijn aan of verbonden zijn met de binnenhavens in ons land?

Dat heeft het Erasmus Centre for Urban, Port and Transport Economics (vanaf nu: Erasmus UPT) in opdracht van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (vanaf nu: ministerie IenW) en in nauwe samenwerking met de Nederlandse Vereniging van Binnenhavens (vanaf nu: NVB) onderzocht in de binnenhavenmonitor 2019. De voorgaande versie van de binnenhavenmonitor is opgeleverd over het jaar 2014; hoe hebben de Nederlandse binnenhavens zich sindsdien ontwikkeld? Een belangrijke opmerking vooraf is dat deze binnenhavenmonitor in samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek (vanaf nu: CBS) tot stand is gekomen. Het CBS is betrokken als dataleverancier van de directe werkgelegenheid en toegevoegde waarde. Om consistentie tussen de cijfers over de verschillende jaren te houden, zijn de cijfers over 2014 herberekend door het CBS. Cijfers over 2013 zijn vervolgens op basis van procentuele ontwikkeling uit de binnenhavenmonitor teruggerekend vanaf CBS-cijfers over 2014. Op die manier kan de ontwikkeling van de Nederlandse binnenhavens in 2018 correct worden weergegeven.

Binnenhavenmonitor 2018: economische prestaties redelijk constant

De binnenhavenmonitor 2019 geeft inzicht in de toegevoegde waarde en werkgelegenheid van de binnenhavens in Nederland voor het jaar 2018. Deze monitor voor 2018 laat zien dat **de directe toegevoegde waarde van de binnenhavens in Nederland een omvang heeft van 7,7 miljard euro**. Als daar de indirecte toegevoegde waarde bij betrokken wordt is sprake van **een totale toegevoegde waarde van 12,8 miljard euro**. De **directe werkgelegenheid in de Nederlandse binnenhavens is berekend op 64,4 duizend werkzame personen in 2018**. Ten opzichte van 2014 is de werkgelegenheid vrijwel identiek. De directe toegevoegde waarde is in deze periode met ongeveer 150 miljoen euro toegenomen tot 7,7 miljard euro; de totale directe+indirecte toegevoegde waarde is wat sterker gestegen naar van 11,9 miljard euro naar 12,8 miljard euro. Er kan dan ook geconcludeerd worden dat de directe economische waarde van de Nederlandse binnenhavens als geheel ongeveer op niveau is gebleven.

Tabel 1: Totaal overzicht werkgelegenheid, directe- en indirecte toegevoegde waarde ¹			
	Totaal aantal direct werkzame personen	Directe toegevoegde waarde	Totale directe + indirecte toegevoegde waarde
Type binnenhaven	2018	2018 (in mln €)	2018 (in mln €)
Inland mainport 'hors categorie'	8.390	1.052	1.780
Grote multifunctionele binnenhaven	5.653	532	822
Multifunctionele industriehaven	7.413	1.227	1.946
Multifunctionele agrohaven	6.066	732	1.270
Multifunctionele containerhaven	4.831	527	794
Multifunctionele zand- en grindhaven	3.260	250	412
Industriehaven	4.805	650	1.030
Agrohaven	2.772	293	480
Containerhaven	6.683	634	929
Grote zand- en grindhaven	3.610	418	766
Kleine zand-, grind- en agrohaven	1.520	176	322
Zeehavens	9.430	1.218	2.217
Totaal	64.433	7.710	12.768

Economisch belang per type binnenhaven: zwaartepunten

In 2018 is een aantal ontwikkelingen en aandachtspunten te zien in Tabel 1. Het totale belang van de Nederlandse binnenhavens is sinds 2014 relatief stabiel gebleven. De uitsplitsing over elf type binnenhavens plus aan binnenvaart gelieerde werkgelegenheid in zeehavens maakt het mogelijk om verschillende typen binnenhavens te vergelijken en de bijdrage aan het totaal te onderscheiden. De multifunctionele industriehavens zijn de grootste bijdragers met ruim 1,2 miljard euro aan directe toegevoegde waarde; de binnenvaart in zeehavens volgt daar vlak achter. De Drechtsteden als Inland mainport hors categorie completeert de top drie met bijna 8.400 werknemers en bijna 1,1 miljard euro directe toegevoegde waarde. Verder valt op dat de economische waarde van de multifunctionele containerhaven en containerhaven sinds 2014 sterk is toegenomen: samen leveren ze ruim 1,1 miljard euro directe toegevoegde waarde en hebben ze een werkgelegenheid van 11,5 duizend werknemers. Ook de containeroverslag in binnenhavens die onder een andere categorie vallen liet in deze periode een sterkere groei zien indien deze groei wordt afgezet tegenover overige ladingsegmenten.

¹ Alle getallen in deze tabel – en alle andere tabellen in deze rapportage – kunnen afgerond zijn. In de berekeningen wordt gebruik gemaakt van niet afgeronde getallen, maar vanwege presentatie is gekozen om in de rapportage cijfers af te ronden. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

Voortschrijdend inzicht en hogere representativiteit

De binnenhavenmonitor wordt uitgevoerd op basis van de Blue Ports methodiek, waarbij op basis van een aantal representatieve casestudies de werkgelegenheid en toegevoegde waarde van watergebonden en -verbonden bedrijven in de Nederlandse binnenhavens in kaart is gebracht. Conform uitgangspunt van de methodiek wordt bij iedere monitor een aantal cases toegevoegd. Zo is de binnenhavenmonitor 2015 uitgevoerd met 20 cases en is voor deze binnenhavenmonitor gebruik gemaakt van 25 cases door toevoeging van Leeuwarden, Wanssum (Venray), Almelo en Enschede, Lochem en Hof van Twente. Sas van Gent is als casestudie uit de binnenhavenmonitor gehaald. Deze 25 cases vormen een representatieve selectie van de 247 binnenhavens in Nederland, waarvan het grootste deel – 152 binnenhavens – kleine zand- en grind- en agrohavens zijn. In deze binnenhavenmonitor is, in lijn met de aanbevelingen uit de vorige binnenhavenmonitor, een slag gemaakt met het kijken naar de classificering en aantallen van de verschillende binnenhavens in de diverse typen binnenhavens. In samenwerking met het ministerie van IenW en de NVB gaat hier in de toekomst verder naar gekeken worden om in de volgende binnenhavenmonitors een accurate inschatting te blijven geven.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inhoudsopgave.....	6
Lijst van tabellen	8
I. Aanpak Binnenhavenmonitor.....	10
Blue Ports methodiek	10
Binnenhavenmonitor 2019: betrokkenheid CBS.....	11
Blue Ports methodiek Binnenhavenmonitor 2018: Stappenplan	12
Aandachtspunten en wijzigingen methodiek	14
II. Analyse werkgelegenheid en toegevoegde waarde per type binnenhaven	16
1. Inland mainport 'hors categorie' (Drechtsteden): totaal	17
Verschilanalyse	18
2. Grote multifunctionele binnenhaven: totaal	19
Verschilanalyse	20
Uitsplitsing per case.....	20
3. Multifunctionele industriehaven: totaal	22
Verschilanalyse	23
Uitsplitsing per case.....	23
4. Multifunctionele agrohaven: totaal	25
Verschilanalyse	26
Uitsplitsing per case.....	26
5. Multifunctionele containerhaven: totaal	29
Verschilanalyse	30
Uitsplitsing per case.....	30
6. Multifunctionele zand- en grindhaven: totaal	33

	Verschilanalyse	34
	Uitsplitsing per case.....	34
7.	Industriehaven: totaal	35
	Verschilanalyse	36
	Uitsplitsing per case.....	36
8.	Agrohaven: totaal	38
	Verschilanalyse	39
	Uitsplitsing per case.....	39
9.	Containerhaven: totaal.....	41
	Verschilanalyse	42
	Uitsplitsing per case.....	43
10.	Grote zand- en grindhaven: totaal	44
	Verschilanalyse	45
	Uitsplitsing per case.....	45
11.	Kleine zand-, grind- en agrohaven.....	46
12.	Zeehavens	47
	Totaaloverzicht werknemers & toegevoegde waarde binnenhavens Nederland	48
III.	Conclusie.....	50
	Bijlage 1: Indeling Binnenhavens in type binnenhavens	52
	Bijlage 2: Totaaloverzicht Port of Twente.....	54
	Bijlage 3: SBI-classificaties binnenhavengerelateerde activiteiten	55
	Bijlage 4: Referenties en bronnen	60
	Bijlage 5: Gebruikte overslag data	61

Lijst van tabellen

Tabel 1: Totaal overzicht werkgelegenheid, directe- en indirecte toegevoegde waarde.....	4
Tabel 2: Samenvatting Blue Ports methodiek Binnenhavenmonitor (TNO (2004), NVB (2012) en Erasmus UPT (2016))	10
Tabel 3: Typologische afbakening binnenhavens (zie ook Bijlage 1: Indeling Binnenhavens in type binnenhavens)	13
Tabel 4: Inland mainport 'hors categorie	17
Tabel 5: Grote multifunctionele binnenhaven	19
Tabel 6: Nijmegen.....	20
Tabel 7: Oss.....	21
Tabel 8: Utrecht	21
Tabel 9: Multifunctionele industriehaven	22
Tabel 10: Delfzijl	23
Tabel 11: Hengelo	24
Tabel 12: Bergen op Zoom.....	24
Tabel 13: Multifunctionele agrohaven	25
Tabel 14: Zaandam (Zaanstad)	26
Tabel 15: Meppel.....	27
Tabel 16: Wageningen	27
Tabel 17: Veghel	28
Tabel 18: Multifunctionele containerhaven	29
Tabel 19: Venlo	30
Tabel 20: Wanssum (Venray).....	31
Tabel 21: Born (Sittard-Geleen).....	31
Tabel 22: Leeuwarden	32
Tabel 23: Multifunctionele zand- en grindhaven	33
Tabel 24: Drachten (Smallingerland)	34
Tabel 25: Industriehaven	35

Tabel 26: Almelo	36
Tabel 27: Enschede-Lochem	37
Tabel 28: Stein	37
Tabel 29: Agrohaven.....	38
Tabel 30: Deventer	39
Tabel 31: Hof van Twente.....	40
Tabel 32: Containerhaven	41
Tabel 33: Tilburg	43
Tabel 34: Alphen aan den Rijn	43
Tabel 35: Grote zand- en grindhaven	44
Tabel 36: Cuijk	45
Tabel 37: Kleine zand-, grind- en agrohaven	46
Tabel 38: Zeehavens	47
Tabel 39: Totaaloverzicht aantal werkzame personen en toegevoegde waarde per werkzame persoon	48
Tabel 40: Totaaloverzicht directe- en indirecte toegevoegde waarde binnenhavens Nederland.....	49
Tabel 41: Totaal overzicht werkgelegenheid, directe- en indirecte toegevoegde waarde.....	50
Tabel 42: Totaaloverzicht Port of Twente 2018	54

I. Aanpak binnenhavenmonitor

De Binnenhavenmonitor 2019 geeft inzicht in de economische ontwikkeling van de binnenhavens in Nederland voor het jaar 2018. De aanpak die voor deze Binnenhavenmonitor gebruikt wordt is gebaseerd op de methode zoals deze in de studie Blue Ports: knooppunten voor de regionale economie (TNO, 2004), de studie Blue Ports: De onmisbare schakels (NVB, 2012) en de binnenhavenmonitor 2015 (Erasmus UPT, 2016) gebruikt is.

Blue Ports methodiek

In de Blue Ports methodiek wordt de economische betekenis van binnenhavens gemeten aan de hand van een set binnenhavens die als casestudie fungeert. Deze binnenhavens vormen een goede representatie van de 247 binnenhavens in Nederland. De gemeentes of havenbeheerders van deze binnenhavens leveren data over de aanwezigheid van binnenhaven gerelateerde bedrijven en de werkgelegenheid bij deze bedrijven. De gemeentes en/of havenbeheerders ontvingen hiertoe een duidelijke instructie van de onderzoekers over welke data op welke manier aan te leveren en aan welke voorwaarden bedrijven moeten voldoen om meegenomen te worden. Het bedrijf moet ook actief van de binnenvaart gebruik maken in de aan- en afvoerlogistiek. Dit is een engere definitie dan in de (zee)Havenmonitoraanpak waarin ook niet-watergebonden bedrijven op een nabijgelegen bedrijventerrein meetellen. In de Blue Ports methodiek wordt een extrapolatie gemaakt van de totale werkgelegenheid en toegevoegde waarde in de 247 Nederlandse binnenhavens met de onderzochte cases als uitgangspunt. Een belangrijke aanbeveling van de Blue Ports methodiek bestaat uit een jaarlijkse toevoeging van cases, zodat de representativiteit jaarlijks sterker wordt. Daarom is deze binnenhavenmonitor 2019 gebaseerd op 25 cases in plaats van 20 cases die in de vorige monitor zijn meegenomen. Tabel 2 geeft een samenvatting van de belangrijkste kenmerken van de Blue Ports methodiek zoals gebruikt in deze binnenhavenmonitor.

Tabel 2: Samenvatting Blue Ports methodiek binnenhavenmonitor (TNO (2004), NVB (2012) en Erasmus UPT (2016))	
Aantal onderzochte binnenhavens	25 binnenhavens – bottom-up steekproef die geëxtrapolerd wordt naar alle binnenhavens in Nederland
Indicatoren	<ul style="list-style-type: none"> • Directe werkgelegenheid • Directe en indirecte toegevoegde waarde • Overslag
Keuzecriteria havens	Binnenhavens uit laatste versie binnenhavenmonitor 2015. Deze set vormt een goede representatie van verschillende binnenhaventypes in Nederland. Ten opzichte van de vorige monitor zijn vier havens toegevoegd conform de aanbeveling behorend bij de Blue Ports methodiek.
Aanpak	<ul style="list-style-type: none"> - Gemeentes/havendiensten leveren en/of verifiëren lijst met bedrijven - CBS en Erasmus UPT berekenen directe werkgelegenheid en directe toegevoegde waarde - (Indirecte) toegevoegde waarde en multipliers via CBS/I-O tabellen - Overslagcijfers worden aangevuld met NSTR-hoofdstukken van het CBS en IenW data - Werkgelegenheid en toegevoegde waarde voor Nederland totaal: schatting op basis van 24 representatieve binnenhavens
Functionele en/of geografische afbakening	Bedrijf in binnenhaven gevestigd <i>en</i> maakt voor activiteiten (1) actief gebruik van binnenvaart <i>en</i> (2) heeft steiger met laad/losfaciliteit of pijpleiding; aan te geven door gemeentes.

Binnenhavenmonitor 2019: betrokkenheid CBS

Een belangrijke wijziging ten opzichte van de vorige monitor is de betrokkenheid van het CBS. Op basis van de aangeleverde bedrijvenlijsten heeft het CBS voor een aantal van de binnenhavens cijfers geleverd voor de directe werkgelegenheid en directe toegevoegde waarde. Dit wordt in het stappenplan verder uitgewerkt. Een belangrijk uitgangspunt is de beperking die het CBS heeft met betrekking tot publicatie van informatie, zie kader. Concreet betekent deze publicatiebeperking dat er voor een aantal cases niet gerapporteerd mocht worden door het CBS; hierover meer in de uitleg bij stap 2.

Het CBS heeft toegang tot diverse bronbestanden bij de bepaling van de directe werkgelegenheid en toegevoegde waarde; het gaat hier om de productiestatistiek, het algemeen bedrijvenregister en de polisadministratie. Deze worden gebruikt om op basis van de door Erasmus UPT aangeleverde bedrijvenlijsten directe werkgelegenheid en toegevoegde waarde te bepalen. De bepaling van de toegevoegde waarde wijkt daarom in deze monitor af van de methodiek in de binnenhavenmonitor over 2014. In de vorige binnenhavenmonitor werd de directe toegevoegde waarde berekend op basis van nationale gemiddelden. Op basis van de input-output statistieken en de nationale rekeningen berekende Erasmus UPT de toegevoegde waarde per werkzame persoon voor de verschillende SBI-klassen. Dit resulteerde in nationale gemiddelden, waardoor eventuele verschillen tussen havens in productiviteit niet mee werden genomen. In deze binnenhavenmonitor is de methodiek gewijzigd door de betrokkenheid van het CBS. Het CBS berekent de directe toegevoegde waarde op basis van daadwerkelijke opgaves van bedrijven, waardoor de cijfers accurater zijn en individuele verschillen tussen binnenhavens veel nauwkeuriger kunnen worden meegenomen.

Belangrijke beperking is dat het CBS niet mag rapporteren vanwege onthullingsrisico als er sprake is van één van de volgende twee voorwaarden:

- 1) er is sprake van vijf of minder bedrijven in de binnenhaven;*
- 2) één bedrijf is verantwoordelijk voor meer dan 70% van de werkgelegenheid of toegevoegde waarde in een binnenhaven.*

Deze beperking zorgt ervoor dat er voor een aantal havens geen cijfers opgeleverd konden worden door het CBS. Deze havens zijn berekend door Erasmus UPT op basis van de aanpak zoals in de vorige binnenhavenmonitor toegepast.

Blue Ports methodiek binnenhavenmonitor 2018: Stappenplan

Stap 1 Typologische afbakening binnenhavens

In lijn met TNO (2004), NVB (2012) en Erasmus UPT (2016) is uitgegaan van elf typen binnenhavens: 1) Inland mainport 'hors categorie', 2) Grote multifunctionele binnenhaven, 3) Multifunctionele industriehaven, 4) Multifunctionele agrohaven, 5) Multifunctionele containerhaven, 6) Multifunctionele zand- en grindhaven, 7) Industriehaven, 8) Agrohaven, 9) Containerhaven, 10) Grote zand- en grindhaven en 11) Kleine zand-, grind- en agrohaven. Zie Tabel 3 voor een overzicht van de typologische afbakening en de indeling van de cases zoals meegenomen in deze binnenhavenmonitor. Daarnaast is in Bijlage 1: Indeling Binnenhavens in type binnenhavens) een overzicht opgenomen van de indeling van alle binnenhavens in Nederland. De binnenhavens zijn ingedeeld met als uitgangspunt de Blue Ports studie uit 2004, waarna op basis van type bedrijven, type overslagcategorieën, overslagvolumes en op basis van expert opinions van onderzoekers en de opdrachtgever voor deze indeling is gekozen. Naast deze elf typen binnenhavens zijn ook de in zeehavens aan binnenhavens en binnenvaart gelieerde activiteiten meegenomen. Hier is sprake geweest van een methodologische wijziging; alleen de binnenvaart werkgelegenheid is nog meegenomen; werkgelegenheid uit vier andere sectoren die gedeeltelijk werd toegerekend aan de binnenhavenmonitor is niet meer meegenomen om dubbeltellingen met de zeehavenmonitor te voorkomen. Dit wordt nader uitgewerkt in sectie twaalf over zeehavens. In lijn met de ontwikkeling die zichtbaar is in de binnenhavens in Nederland is het aantal (multifunctionele) containerhavens in deze monitor flink omhooggegaan; in beide categorieën zijn negen binnenhavens gedefinieerd. In de binnenhavenmonitor 2015 was er nog sprake van drie multifunctionele containerhavens en twee containerhavens.

Stap 2: Selectie cases en indeling binnenhavens naar typologie

Uitgangspunt van de selectie van de cases zijn de binnenhavens die in de binnenhavenmonitor 2015 zijn opgenomen. Alle cases die in de binnenhavenmonitor 2015 zijn opgenomen, worden ook in deze binnenhavenmonitor meegenomen, met uitzondering van Sas van Gent. De binnenhaven van Sas van Gent is niet meegenomen als casestudie vanwege de overlap met de zeehavenmonitor, het daaruit volgende risico op dubbeltellingen en de beperkte omvang van het aantal bedrijven in de vorige monitor (2) voor Sas van Gent. De eerder aangegeven beperking in publicatiemogelijkheden van het CBS was in deze overweging relevant. Het CBS kon ook voor de havens van Deventer, Venray, Bergen op Zoom en Leeuwarden geen gegevens aanleveren vanwege de publicatiebeperkingen; deze cases zijn daarom door Erasmus UPT uitgewerkt vanwege het belang van deze cases voor de monitor. In een aantal categorieën zijn cases toegevoegd in lijn met de aanbeveling uit de binnenhavenmonitor 2015; het gaat vooral om de industriehavens en multifunctionele containerhavens. Tabel 3 geeft een overzicht van de indeling van de cases over de verschillende typen binnenhavens. Het totaal aantal binnenhavengemeentes in Nederland is op 247 bepaald. De overslagstatistieken per gemeente van het CBS (zie bijlage 5) laten een totaal van 295 gemeentes zien; het aantal gemeentes waar in de periode 2011-2018 gemiddeld minder dan 1.000 ton per jaar wordt overgeslagen is uit het totaal gehaald, resulterend in 247 binnenhavengemeentes.

Tabel 3: Typologische afbakening binnenhavens (zie ook Bijlage 1: Indeling Binnenhavens in type binnenhavens)

Type binnenhaven	# in Nederland	Cases in binnenhavenmonitor 2018	# cases
Inland mainport 'hors categorie'	1	Drechtsteden	1
Grote multifunctionele binnenhaven	4	Nijmegen, Oss, Utrecht	3
Multifunctionele industriehaven	5	Delfzijl, Hengelo, Bergen op Zoom	3
Multifunctionele agrohaven	7	Zaandam (Zaanstad), Meppel, Veghel (Meerijstad), Wageningen	4
Multifunctionele containerhaven	9	Venlo, Wanssum (Venray), Born (Sittard-Geleen), Leeuwarden	4
Multifunctionele zand- en grindhaven	4	Drachten (Smallerland)	1
Industriehaven	11	Almelo, Enschede-Lochem, Stein	4
Agrohaven	7	Deventer, Hof van Twente	2
Containerhaven	9	Tilburg, Alphen aan den Rijn	2
Grote zand- en grindhaven	38	Cuijk	1
Kleine zand-, grind- en agrohaven	152		
Totaal	247		25

Stap 3: Identificatie van bedrijven in binnenhavengemeente en verificatie gemeente

Op basis van de postcodegebieden, de bedrijfsactiviteiten en de vorige versie van de binnenhavenmonitor is een inventarisatie van bedrijven gemaakt. Met hulp van de Nederlandse Vereniging van Binnenhavens zijn gemeentes benaderd met het verzoek deze inventarisatie te verifiëren op missende bedrijven en te kijken of bedrijven wel of niet nog actief zijn (of wellicht van naam zijn veranderd). Van de 25 meegenomen cases zijn door 20 binnenhavens gegevens aangeleverd en/of gecontroleerd. De overige 5 cases – Wageningen, Stein, Alphen aan den Rijn, Veghel (Meerijstad) en Born (Sittard-Geleen) – zijn met de directe werkgelegenheid over 2014 meegenomen, omdat het volledig uit de monitor laten van deze cases tot een sterke vertekening van het beeld zou leiden.

Stap 4: Bepaling directe werkgelegenheid en directe toegevoegde waarde

De lijst met bedrijven inclusief KVK-nummers is naar het CBS gestuurd. Het CBS heeft op basis van de productiestatistiek, het algemeen bedrijvenregister en de polisadministratie inschattingen gemaakt per bedrijf van de directe werkgelegenheid en directe toegevoegde waarde. Vervolgens zijn totalen per binnenhaven van de directe werkgelegenheid en de directe toegevoegde waarde aan Erasmus UPT gerapporteerd. Over 2018 zijn Cuijk, Delfzijl, Drachten (Smallerland), Drechtsteden, Meppel, Nijmegen, Oss, Tilburg, Port of Twente – inclusief de vijf deelnemende havens, Utrecht, Venlo en Zaandam (Zaanstad) wel door het CBS gerapporteerd. De methodiek voor de ontbrekende binnenhavens is gelijk aan de binnenhavenmonitor 2015, dus inclusief de berekening van de toegevoegde waarde op basis van 127 SBI-categorieën. De data die nodig is om de toegevoegde waarde per persoon te berekenen

(toegevoegde waarde per SBI-code en aantal werkzame personen per SBI-code) is verkregen uit de input-outputtabellen uit de nationale rekeningen van het CBS. Wageningen, Stein, Alphen aan den Rijn, Veghel (Meierijstad) en Born (Sittard-Geleen) zijn als eerder gesteld meegenomen met de directe werkgelegenheid over 2014; de toegevoegde waarde is wel berekend op basis van de input-output tabellen over 2018.

Om de onderlinge vergelijking tussen verschillende jaren goed te kunnen maken heeft het CBS de cijfers over 2014 herberekend. Vervolgens is vanaf de CBS-cijfers over 2014 teruggerekend naar de cijfers over 2013 op basis van de procentuele ontwikkeling uit de binnenhavenmonitor tussen deze jaren. Op die manier kunnen de cijfers onderling vergeleken worden, in plaats van dat er CBS-cijfers over 2018 vergeleken moeten worden met Erasmus UPT-cijfers over 2014. Door deze herberekening zijn er wel verschillen ontstaan tussen de gerapporteerde cijfers over 2014 in de vorige binnenhavenmonitor en de cijfers over 2014 in deze monitor. Deze monitor vervangt de vorige monitor en bevat de op voortschrijdend inzicht gebaseerde consistente cijfers.

Stap 5: Berekening indirecte toegevoegde waarde

De indirecte effecten van de binnenhavenactiviteiten zijn berekend op een gelijke manier als in de zeehavenmonitor. De multipliers voor de achterwaartse, indirecte effecten zijn op basis van de nationale input-outputtabel berekend. Het achterwaartse effect houdt in: economische gevolgen van de inkoop in de Nederlandse economie. In de berekening is per SBI-code een multiplier bepaald voor de toegevoegde waarde. Deze toegevoegde waarde multipliers zijn bepaald op basis van SBI-codes om consistentie met de berekeningen van de toegevoegde waarde te houden. Voor de door het CBS aangeleverde havens is door het CBS een gewogen gemiddelde multiplier berekend op basis van de input vanuit Erasmus UPT; eenzelfde berekening is voor de door Erasmus UPT bepaalde binnenhavens gedaan door Erasmus UPT. De methodiek voor de indirecte effecten is in uitgangspunten daarom gelijk aan de binnenhavenmonitor 2015. Resultaat is een totale toegevoegde waarde per type binnenhaven; dus directe en indirecte toegevoegde waarde van de binnenhavens in Nederland.

Aandachtspunten en wijzigingen methodiek

Belangrijke opmerking is dat de typologische afbakening van de binnenhavens in Nederland en de bepaling van welke binnenhaven in welke categorie valt na afronding van deze monitor door de betrokken onderzoekers, het ministerie van IenW en de NVB, alsook eventueel andere relevante experts, nog eens kritisch tegen het licht gehouden gaat worden. Deze indeling en afbakening is een belangrijk aandachtspunt richting de volgende monitor. Tweede aandachtspunt is de wijziging van de methodiek door de betrokkenheid van het CBS, waardoor een deel van de binnenhavens gebaseerd is op de diverse bronbestanden van het CBS. In het ideale scenario zijn alle cases gebaseerd op deze bronbestanden en is er sprake van een uniforme aanpak voor alle binnenhavens, maar vanwege de publicatiebeperkingen is dit voor deze monitor in ieder geval niet mogelijk. Derde wijziging is dat de directe werkgelegenheid niet meer het aantal werkzame personen weergeeft voor 2018, maar het aantal werknemers (FTE). Deze wijzigingen en aandachtspunten zijn onderdeel van een continu proces van voortschrijdend inzicht en daarop gebaseerde aanpassingen van de methodiek; de uitgangspunten van de methodiek blijven daarentegen voor de diverse binnenhavenmonitoren gelijk.

Samenvatting methodiek en belangrijkste aandachtspunten

- Betrokkenheid CBS voor bepaling directe werkgelegenheid en directe toegevoegde waarde van groot deel van de cases
- Combinatie tussen cases die zijn berekend door het CBS en waar niet mogelijk door CBS vanwege publicatiebeperkingen door Erasmus UPT
- Aanpassing totaal aantal havens in Nederland naar 247 vanwege gemeentelijke herindelingen en analyse overslagstatistieken
- 25 cases, waarvan twintig cases informatie voor 2018 hebben aangeleverd. De overige vijf zijn meegenomen met de directe werkgelegenheid uit 2014
- Op basis van procentuele ontwikkeling tussen 2013 en 2014 zoals gerapporteerd in de binnenhavenmonitor 2015 zijn de cijfers voor het jaar 2013 in deze binnenhavenmonitor 2019 teruggerekend. Het CBS heeft voor 2014 de cijfers zoals geproduceerd door Erasmus UPT herberekend. Om consistentie te houden (CBS cijfers met CBS cijfers te kunnen vergelijken en niet CBS 2014 cijfers met Erasmus UPT 2013 cijfers te vergelijken) is voor deze aanpak gekozen in overleg met het ministerie van IenW.
- Rapportage van de werkgelegenheid is vanaf deze binnenhavenmonitor 2019 in aantal werknemers (FTE) in plaats van in aantal werkzame personen
- Na afloop van deze binnenhavenmonitor 2019 wordt door de betrokken gezamenlijk gekeken naar de typologie van de binnenhavens in Nederland. Hoeveel binnenhavens vallen er in welke categorie, wanneer valt een haven in welke categorie en welke haven hoort in welke categorie?

II. Analyse werkgelegenheid en toegevoegde waarde per type binnenhaven

Alle elf typen binnenhavens die zijn onderscheiden worden achtereenvolgens uitgewerkt in dit deel van de binnenhavenmonitor. Er wordt per type binnenhaven eerst een totaaloverzicht gegeven, waarna een verschillenanalyse volgt tussen de cijfers over 2018 en de cijfers over 2014. Vervolgens wordt, indien van toepassing, de uitsplitsing gemaakt tussen de verschillende casestudies die samen het totaal vormen in een categorie.

Een organisatorische opmerking vooraf gaat over hoe Tabel 4, Tabel 5, Tabel 9, Tabel 13, Tabel 18, Tabel 23, Tabel 25, Tabel 29, Tabel 32, Tabel 35, Tabel 37 en Tabel 38 te lezen. De berekeningsstappen in de tabel zijn als volgt. Het aantal binnenhavens wordt vermenigvuldigd met de gemiddelde werkgelegenheid per haven om de totale werkgelegenheid te krijgen. De totale werkgelegenheid wordt vermenigvuldigd met de gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon; dit leidt tot de directe toegevoegde waarde. Deze directe toegevoegde waarde wordt vermenigvuldigd met de gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde om de totale directe + indirecte toegevoegde waarde te bepalen.

In de berekeningen wordt niet tussentijds afgerond en wordt gerekend met cijfers achter de komma voor bijna alle variabelen. Voor de leesbaarheid en overzichtelijkheid van de rapportage is dit detailniveau niet opgeschreven, maar zijn getallen afgerond. Hierdoor kan een kleine afwijking ontstaan indien de berekening handmatig wordt nagerekend op basis van de gepresenteerde getallen.

1. Inland mainport 'hors categorie' (Drechtsteden): totaal

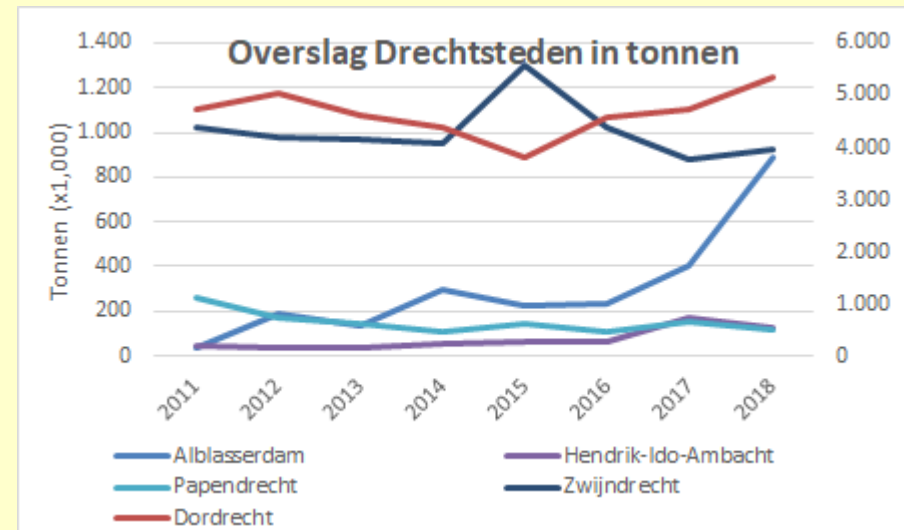
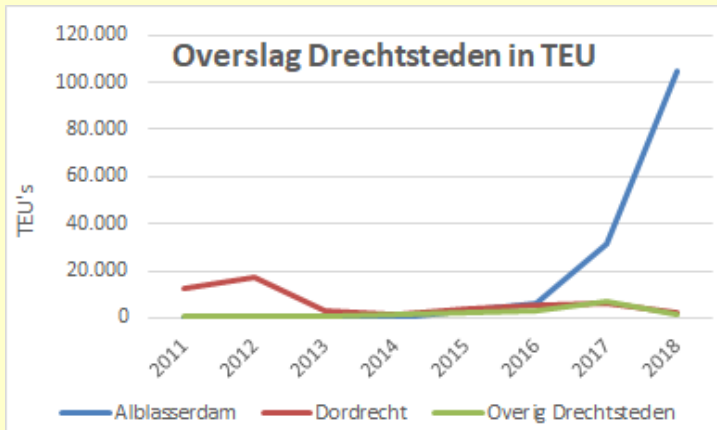
Tabel 4: Inland mainport 'hors categorie'			
	2013	2014	2018
Aantal binnenhavens Nederland	1	1	1
Gemiddeld werkgelegenheid per haven op basis van casestudies	7.249	7.180	8.390
Totale werkgelegenheid	7.249	7.180	8.390
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€119.029	€122.841	€125.341
Directe toegevoegde waarde Inland mainport 'hors categorie'	€863 mln	€882 mln	€1.052 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,57	1,56	1,69
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€1.353 mln	€1.379 mln	€1.780 mln

Binnenhaven Zwijndrecht

Beeld op basis van case Drechtsteden

- ✓ Sterke stijging van de directe werkgelegenheid
- ✓ Ruim 1 miljard euro directe toegevoegde waarde
- ✓ Stijging van de directe + indirecte toegevoegde waarde door multiplier

- Hardinxveld-Giessendam en Sliedrecht zijn uit de overslag in tonnen grafiek gehaald vanwege relatief beperkte omvang overslag; Hardinxveld-Giessendam had een overslag van 35.000 ton in 2018 en Sliedrecht een overslag van 24.000 ton. Bij de overslag Drechtsteden in tonnen is Dordrecht op de rechter-as geplott.

Verschilanalyse

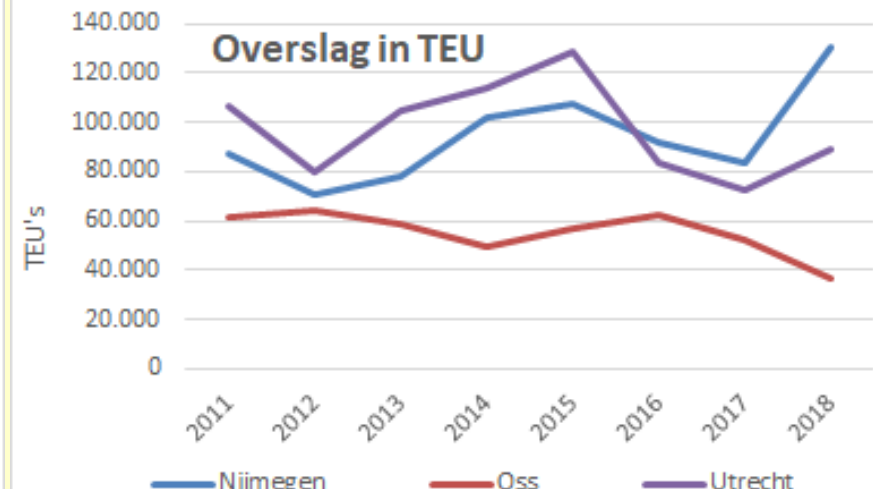
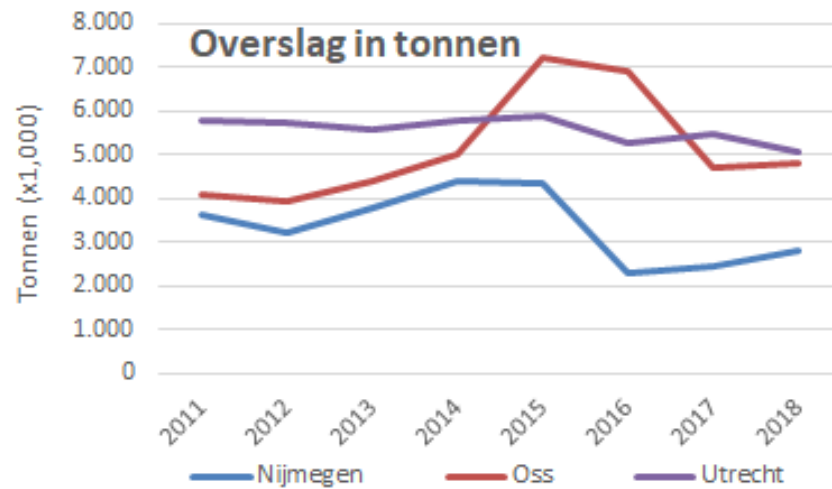
De economische waarde in de Drechtsteden is relatief sterk toegenomen sinds 2014; de werkgelegenheid naar bijna 8.400 werknemers en de directe toegevoegde waarde naar ruim een miljard euro. De ontwikkeling kan gedeeltelijk worden verklaard vanuit de overslagstatistieken; vooral in Alblasterdam is sprake van een sterke stijging van de containeroverslag. Na het operationeel worden van het transferium in Alblasterdam in 2015 was er sprake van een rustige start, maar inmiddels is de overslag sterk opgelopen als gevolg van de bundelingsfunctie. Ook de multiplier voor de indirecte toegevoegde waarde is opgelopen naar 1,69 waardoor de totale directe + indirecte toegevoegde waarde van dit grote havencomplex is opgelopen tot bijna 1,8 miljard euro.

2. Grote multifunctionele binnenhaven: totaal

Tabel 5: Grote multifunctionele binnenhaven			
	2013	2014	2018
Aantal binnenhavens Nederland	4	4	4
Gemiddeld werkgelegenheid per haven op basis van casestudies	1.443	1.357	1.413
Totale werkgelegenheid	5.772	5.427	5.653
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€93.714	€95.630	€94.150
Directe toegevoegde waarde grote multifunctionele binnenhaven	€541 mln	€519 mln	€532 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,55	1,56	1,54
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€836 mln	€807 mln	€822 mln

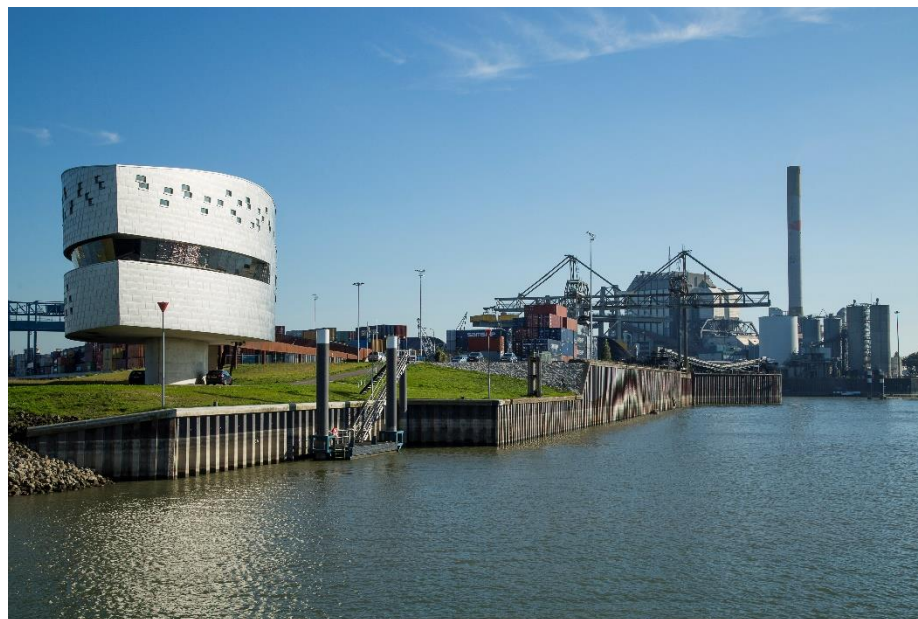
Beeld op basis van cases Nijmegen, Oss en Utrecht

- ✓ Directe werkgelegenheid van 1.413 werknemers
- ✓ Over het geheel een beeld van ongeveer gelijkblijvende economische waarde
- ✓ Totale directe + indirecte toegevoegde waarde van ongeveer 820 miljoen euro

Verschilanalyse

De grote multifunctionele binnenhavens hebben een relatief stabiele economische waarde. De directe werkgelegenheid is ruim 5.600 werknemers met een directe toegevoegde waarde van 532 miljoen euro. Ook de totale directe + indirecte toegevoegde waarde is relatief constant boven de 800 miljoen euro sinds 2014. In de overslagstatistieken zijn daarentegen wel behoorlijke schommelingen te zien; in Oss en Nijmegen vooral in de tonnen en in Nijmegen en Utrecht vooral in de TEU's waarbij de totale overslag in Nijmegen is afgenomen als gevolg van de sluiting van de elektriciteitscentrale en de containergroei van Nijmegen vooral te verklaren is als gevolg van de hub-functie die deze terminal heeft ingenomen. Ondanks deze schommelingen is de economische waarde, gemeten in werknemers en toegevoegde waarde, wel redelijk constant.

Binnenhaven Nijmegen

Uitsplitsing per case

Case Study 1: Nijmegen

Tabel 6: Nijmegen			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Nijmegen	1.412	1.415	1.310
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€110.906	€115.194	€113.321
Directe toegevoegde waarde Nijmegen	€157 mln	€163 mln	€148 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,41	1,42	1,42
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€220 mln	€232 mln	€210 mln

De economische waarde van de binnenhaven van Nijmegen is relatief stabiel; wel is er sprake van een lichte daling in de werkgelegenheid en toegevoegde waarde.

Case Study 2: Oss

Tabel 7: Oss			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Oss	895	895	1.025
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€91.118	€93.855	€77.761
Directe toegevoegde waarde Oss	€82 mln	€84 mln	€80 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,74	1,75	1,71
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€142 mln	€147 mln	€136 mln

De binnenhaven van Oss laat een stijging zien naar 1.025 werknemers, maar door de daling in de toegevoegde waarde per werknemer neemt de directe toegevoegde waarde iets af naar 80 miljoen euro in 2018. De inschatting door het CBS op basis van daadwerkelijke registratie laat zien dat de toegevoegde waarde in de vorige binnenhavenmonitor een stuk overschat lijkt. De ontwikkeling is, gezien de voor Oss belangrijke jachtbouw, wel opmerkelijk.

Case Study 3: Utrecht

Tabel 8: Utrecht			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Utrecht	2.022	1.760	1.905
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€79.118	€77.841	€91.368
Directe toegevoegde waarde Utrecht	€160 mln	€137 mln	€174 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,49	1,50	1,51
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€239 mln	€205 mln	€263 mln

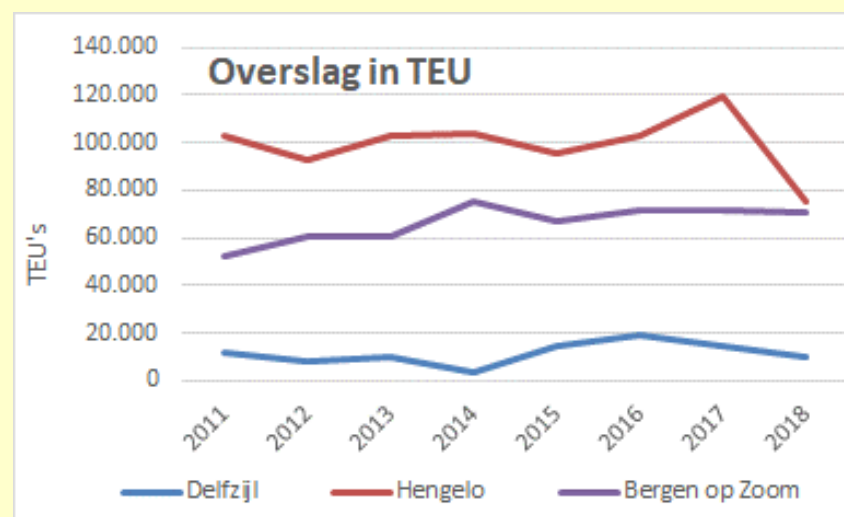
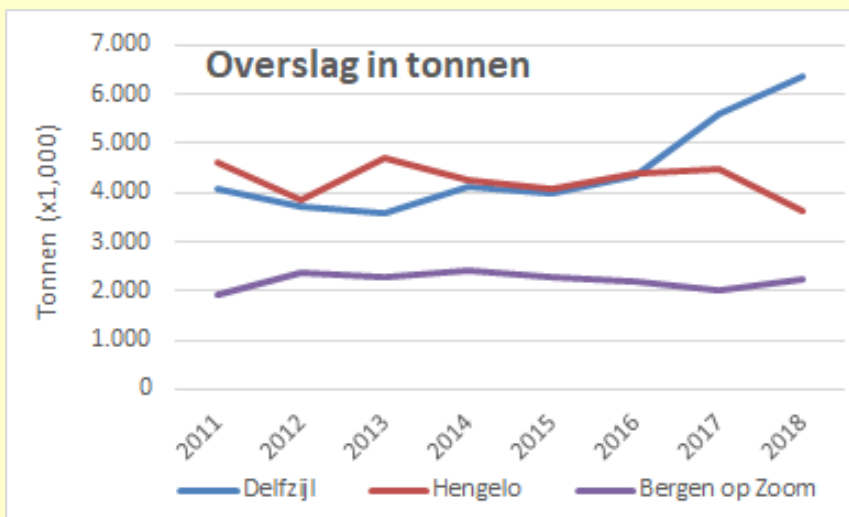
In Utrecht is een stijging van de werkgelegenheid met iets minder dan 150 werknemers te zien. Door de relatief sterke stijging van de toegevoegde waarde per werkzame persoon naar ruim 91 duizend euro per werknemer, neemt ook de directe toegevoegde waarde toe. De inschatting door het CBS op basis van daadwerkelijke registratie laat zien dat de toegevoegde waarde in de vorige binnenhavenmonitor een stuk onderschat lijkt.

3. Multifunctionele industriehaven: totaal

Tabel 9: Multifunctionele industriehaven			
	2013	2014	2018
Aantal binnenhavens Nederland	5	5	5
Gemiddeld werkgelegenheid per haven op basis van casestudies	1.406	1.402	1.483
Totale werkgelegenheid	7.031	7.008	7.413
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€121.384	€123.548	€165.565
Directe toegevoegde waarde multifunctionele industriehaven	€853 mln	€866 mln	€1.227 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,63	1,63	1,59
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€1.390	€1.407 mln	€1.946 mln

Beeld op basis van cases Delfzijl, Hengelo en Bergen op Zoom

- ✓ Lichte stijging gemiddelde werkgelegenheid per haven
- ✓ Sterke stijging gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon in Delfzijl en Bergen op Zoom door bepaling op basis van daadwerkelijke opgave door bedrijven (Delfzijl) en door verbetering inschatting (Bergen op Zoom)
- ✓ Ruim 1,9 miljard euro directe + indirecte toegevoegde waarde in 2018 voor de multifunctionele industriehavens

Verschilanalyse

Het beeld in de multifunctionele industriehavens is vrij constant op het gebied van werkgelegenheid. De gemiddelde werkgelegenheid per haven neemt iets toe tot 1.483 werknemers. De toegevoegde waarde per werkzame persoon is wel sterk toegenomen; vooral in Delfzijl en Bergen op Zoom is dit het geval. De inschatting door het CBS op basis van daadwerkelijke registratie laat zien dat de toegevoegde waarde in de vorige binnenhavenmonitor een stuk onderschat lijkt. De totale directe + indirecte toegevoegde waarde stijgt naar 1,9 miljard euro. De daling van de containeroverslag in de haven van Hengelo is te verklaren door de congestie in de Rotterdamse haven waar Hengelo veel last van heeft.

Binnenhaven Hengelo

Uitsplitsing per case

Case Study 1: Delfzijl

Tabel 10: Delfzijl			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Delfzijl	1.717	1.755	1.750
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€154.460	€153.846	€184.986
Directe toegevoegde waarde Delfzijl	€265 mln	€270 mln	€324 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,66	1,68	1,51
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€441 mln	€454 mln	€490 mln

De werkgelegenheid in Delfzijl is zo goed als constant in 2018 ten opzichte van 2014. Door de toegenomen toegevoegde waarde per werkzame persoon naar bijna 185 duizend euro is er een toename in zowel de directe toegevoegde waarde als in de directe + indirecte toegevoegde waarde.

Case Study 2: Hengelo

Tabel 11: Hengelo			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Hengelo	609	605	1.245
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€102.739	€105.785	€87.550
Directe toegevoegde waarde Hengelo	€63 mln	€64 mln	€109 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,55	1,54	1,59
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€97 mln	€98 mln	€173 mln

De stijging van de werkgelegenheid in Hengelo komt door twee redenen. Enerzijds is het percentage werkgelegenheid van drie grotere binnenhavenverbonden bedrijven wat wordt meegenomen omhoog bijgesteld van 15% naar 25%. Dit is gedaan om in lijn te blijven met andere binnenhavens, waar 25% gehanteerd wordt. Dit levert enkele honderden banen op. Daarnaast zijn enkele bedrijven toegevoegd die slechts incidenteel gebruik maken van de binnenhaven; hier is door de gemeente iets soepeler mee omgegaan dan de vorige keer maar wel binnen de afgesproken criteria. In een volgende monitor is het goed om de afbakening op binnenhavengebonden en binnenhavenverbonden nader vast te stellen en in het specifieke geval van Hengelo, wellicht sommige bedrijven te heroverwegen.

Case Study 3: Bergen op Zoom

Tabel 12: Bergen op Zoom			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Bergen op Zoom	1.893	1.845	1.453
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€106.951	€111.013	€224.160
Directe toegevoegde waarde Bergen op Zoom	€202 mln	€205 mln	€326 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,68	1,66	1,66
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€340 mln	€339 mln	€539 mln

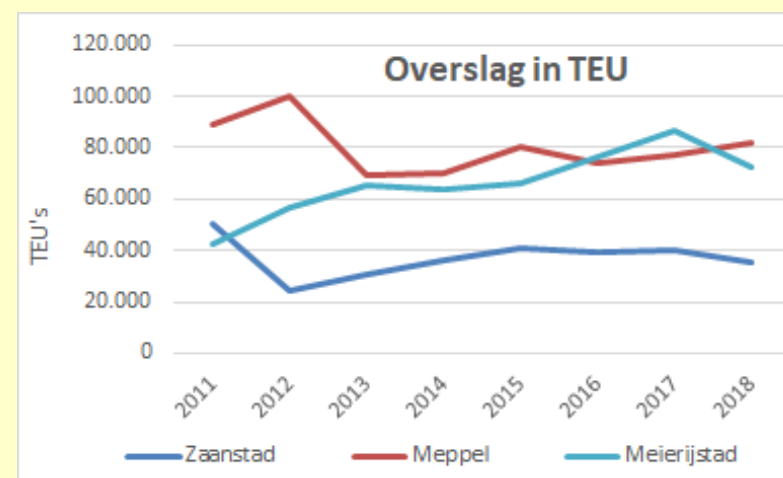
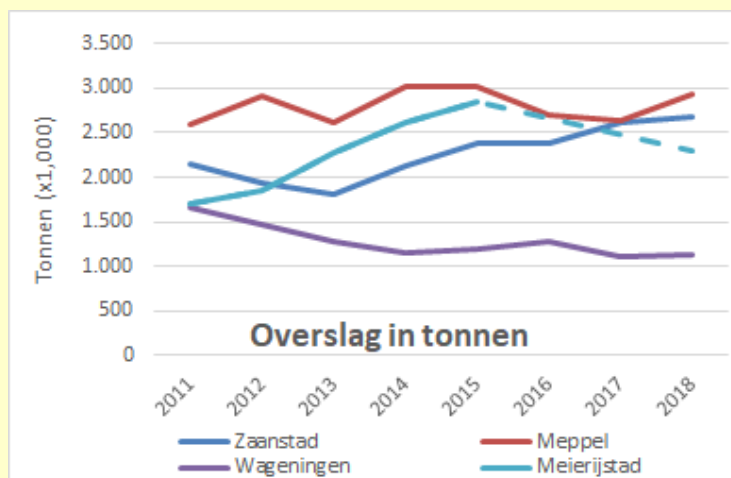
In Bergen op Zoom is sprake van een daling van de werkgelegenheid en een stijging van de toegevoegde waarde per werkzame persoon. Door het bepalen van de toegevoegde waarde door het CBS op basis van daadwerkelijke opgaves van bedrijven is de inschatting van de toegevoegde waarde accurater. De inschatting van de toegevoegde waarde voor Bergen op Zoom had in 2013 en 2014 hoger moeten zijn; de bedrijven in de binnenhaven van Bergen op Zoom realiseren meer toegevoegde waarde dan tot nu toe aangenomen is.

4. Multifunctionele agrohaven: totaal

Tabel 13: Multifunctionele agrohaven			
	2013	2014	2018
Aantal binnenhavens Nederland	9	9	7
Gemiddeld werkgelegenheid per haven op basis van casestudies	760	764	867
Totale werkgelegenheid	6.844	6.876	6.066
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€107.712	€111.880	€120.728
Directe toegevoegde waarde multifunctionele agrohaven	€737 mln	€769 mln	€732 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,75	1,74	1,73
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€1.290	€1.341 mln	€1.270 mln

Beeld op basis van cases Zaandam (Zaanstad), Meppel, Wageningen en Veghel (Meierijstad)

- ✓ Daling van 9 naar 7 multifunctionele agrohavens in Nederland
- ✓ Daardoor daling totale werkgelegenheid naar ruim 6.000 werknemers
- ✓ Ruim 1,2 miljard euro directe + indirecte toegevoegde waarde voor multifunctionele agrohavens in Nederland

- Voor Veghel (Meierijstad) ontbreken waarden voor overslag in tonnen voor 2016 en 2017; daarom is een trendlijn gebruikt richting de 2,3 mln ton voor 2018; Wageningen is uit de TEU-overslag grafiek gehaald vanwege marginale containervolumes

Verschilanalyse

Het aantal multifunctionele agrohavens is gedaald van negen naar zeven. Hierdoor daalt de directe werkgelegenheid naar ruim 6.000 werknemers in deze categorie. De directe toegevoegde waarde daalt licht naar 732 miljoen euro; de totale directe + indirecte toegevoegde waarde neemt met ongeveer 130 miljoen euro af naar ruim 1,2 miljard euro. Twee van de vier casestudies, Wageningen en Veghel (Meierijstad) zijn meegenomen met de waardes voor directe werkgelegenheid en multiplier indirecte toegevoegde waarde uit 2014, vanwege het feit dat er geen informatie over 2018 is verkregen. Inschatting van de betrokkenen is dat er geen substantiële veranderingen zijn in de directe werkgelegenheid in deze havens.

Uitsplitsing per case

Case Study 1: Zaandam (Zaanstad)

Tabel 14: Zaandam (Zaanstad)			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Zaandam (Zaanstad)	2.156	2.170	2.530
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€154.894	€160.829	€161.217
Directe toegevoegde waarde Zaandam (Zaanstad)	€334 mln	€349 mln	€408 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,72	1,71	1,71
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€573 mln	€598 mln	€697 mln

De werkgelegenheid in Zaandam (Zaanstad) is toegenomen tot 2.530 werknemers en daardoor neemt ook de directe toegevoegde waarde toe tot 408 miljoen euro. De multiplier indirecte toegevoegde waarde blijft gelijk, waardoor de totale directe + indirecte toegevoegde waarde maar licht toeneemt.

Case Study 2: Meppel

Tabel 15: Meppel			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Meppel	275	275	325
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€95.190	€98.182	€101.015
Directe toegevoegde waarde Meppel	€26 mln	€27 mln	€33 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,83	1,86	1,83
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€48 mln	€50 mln	€60 mln

De binnenhaven van Meppel is vrij constant qua economische waarde. Het directe belang – gemeten in zowel werkgelegenheid als toegevoegde waarde – is iets toegenomen naar respectievelijk 325 werknemers en 33 miljoen euro directe toegevoegde waarde. Totaal, dus zowel direct als indirect, wordt er 60 miljoen euro toegevoegde waarde gerealiseerd.

Case Study 3: Wageningen

Tabel 16: Wageningen			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Wageningen	305	305	305
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€84.487	€89.719	€111.181
Directe toegevoegde waarde Wageningen	€26 mln	€27 mln	€34 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,65	1,62	1,62
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€42 mln	€44 mln	€55 mln

Er is voor de binnenhaven van Wageningen geen informatie verkregen over 2018. Om te voorkomen dat het beeld voor de multifunctionele agrohavens erg zou vertekenen is in overleg met de opdrachtgever en andere betrokkenen besloten om de waarde voor werkgelegenheid uit de vorige binnenhavenmonitor ook voor 2018 mee te nemen. Omdat de multiplier indirecte toegevoegde waarde hier mede op gebaseerd is, is besloten deze ook voor 2014 mee te nemen. Om de inschatting voor 2018 zo accuraat mogelijk te maken is de toegevoegde waarde per werkzame persoon, die direct op de nationale rekeningen van het CBS gebaseerd zijn, wel herberekend.

Case Study 4: Veghel (Meierijstad)

Tabel 17: Veghel			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Veghel (Meierijstad)	306	306	306
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€96.277	€98.788	€109.497
Directe toegevoegde waarde Veghel (Meierijstad)	€29 mln	€30 mln	€34 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,81	1,78	1,78
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€53 mln	€54 mln	€60 mln

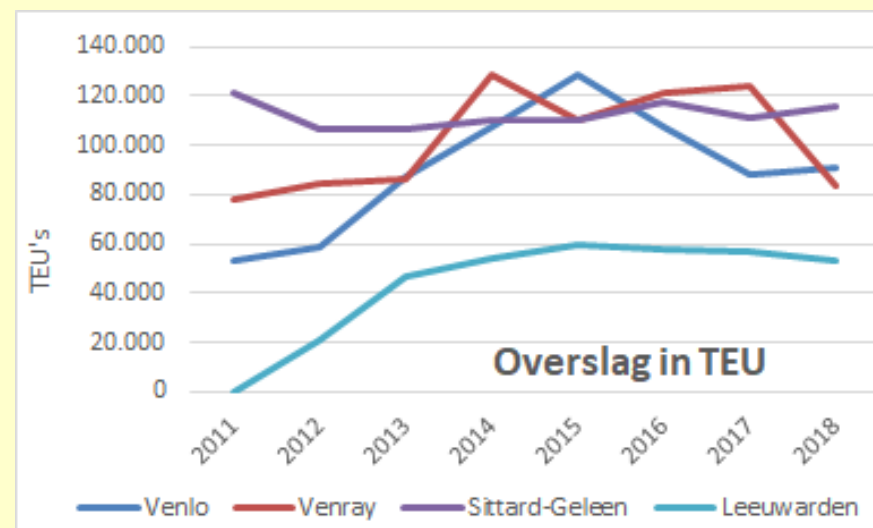
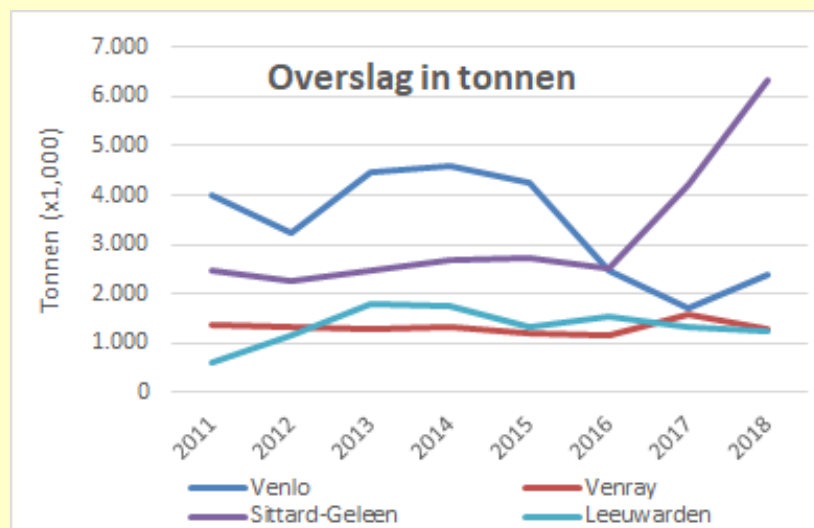
Er is voor de binnenhaven van Veghel geen informatie verkregen over 2018. Om te voorkomen dat het beeld voor de multifunctionele agrohavens erg zou vertekenen is in overleg met de opdrachtgever en andere betrokkenen besloten om de waarde voor werkgelegenheid uit de vorige binnenhavenmonitor ook voor 2018 mee te nemen. Omdat de multiplier indirecte toegevoegde waarde hier mede op gebaseerd is, is besloten deze ook voor 2014 mee te nemen. Om de inschatting voor 2018 zo accuraat mogelijk te maken is de toegevoegde waarde per werkzame persoon, die direct op de nationale rekeningen van het CBS gebaseerd zijn, wel herberekend.

5. Multifunctionele containerhaven: totaal

Tabel 18: Multifunctionele containerhaven			
	2013	2014	2018
Aantal binnenhavens Nederland	3	3	9
Gemiddeld werkgelegenheid per haven op basis van casestudies	537	538	537
Totale werkgelegenheid	1.611	1.614	4.831
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€103.147	€104.182	€109.150
Directe toegevoegde waarde multifunctionele containerhaven	€166 mln	€168 mln	€527 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,49	1,48	1,51
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€248 mln	€249 mln	€794 mln

Beeld op basis van cases Venlo, Wanssum (Venray), Born (Sittard-Geleen) en Leeuwarden

- ✓ Stijging van 3 naar 9 multifunctionele containerhavens in Nederland
- ✓ Daardoor sterke stijging van totale werkgelegenheid, directe- en indirecte toegevoegde waarde
- ✓ Ruim 4.800 werknemers en bijna 800 miljoen euro directe + indirecte toegevoegde waarde in Nederland

Verschilanalyse

De sterke groei van de containeroverslag is zichtbaar in het aantal multifunctionele containerhavens en containerhavens dat in deze monitor is meegenomen. Het aantal multifunctionele containerhavens is toegenomen van drie naar negen; naast de onderzochte cases zijn ook Oosterhout, Waalwijk, Gorinchem, Roermond en Tiel als multifunctionele containerhavens getypeerd. Opvallend is wel dat de overslag in TEU in de vier onderzochte cases niet zo sterk gegroeid is, zeker vergeleken met een jaar of drie geleden. Vooral de daling in Venlo ten opzichte van de periode 2014-2016 is opvallend. Er is ook stabilisatie zichtbaar op het gebied van werkgelegenheid in de vier onderzochte cases; de gemiddelde werkgelegenheid per haven is 537 werknemers. Door het grotere aantal cases en de iets toegenomen toegevoegde waarde per werkzame persoon stijgt de directe toegevoegde waarde naar 527 miljoen euro. Verklaring van de verschillen in totale tonnage in Venlo en Sittard-Geleen kan zijn gelegen in het feit dat baggerwerkzaamheden als gevolg van de Maaswerken een vertekend beeld laten zien.

Uitsplitsing per case

Case Study 1: Venlo

Tabel 19: Venlo			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Venlo	801	803	783
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€108.149	€107.406	€107.911
Directe toegevoegde waarde Venlo	€87 mln	€86 mln	€84 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,51	1,50	1,52
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€131 mln	€129 mln	€128 mln

De economische waarde van de binnenhaven van Venlo is redelijk constant gebleven; er is sprake van een hele lichte daling.

Case Study 2: Wanssum (Venray)

Tabel 20: Wanssum (Venray)			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Wanssum (Venray)	-	-	502
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	-	-	€94.655
Directe toegevoegde waarde Wanssum (Venray)	-	-	€48 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	-	-	1,49
Directe + indirecte toegevoegde waarde	-	-	€71 mln

De haven van Wanssum (Venray) is in de binnenhavenmonitor van 2018 voor het eerst als casestudie opgenomen en daarom niet vergeleken met eerdere jaren. Verwachting is dat de groei in deze haven in de komende jaren als gevolg de grootschalige gebiedsontwikkelingen in de haven aanzienlijk zal gaan stijgen.

Case Study 3: Born (Sittard-Geleen)

Tabel 21: Born (Sittard-Geleen)			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Born (Sittard-Geleen)	273	273	273
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€98.145	€100.959	€116.941
Directe toegevoegde waarde Born (Sittard-Geleen)	€27 mln	€28 mln	€32
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,47	1,46	1,46
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€39 mln	€40 mln	€47 mln

Er is voor de binnenhaven van Born (Sittard-Geleen) geen informatie verkregen over 2018. Om te voorkomen dat het beeld voor de multifunctionele agrohavens erg zou vertekenen is in overleg met de opdrachtgever en andere betrokkenen besloten om de waarde voor werkgelegenheid uit de vorige binnenhavenmonitor ook voor 2018 mee te nemen. Omdat de multiplier indirecte toegevoegde waarde hier mede op gebaseerd is, is besloten deze ook voor 2014 mee te nemen. Om de inschatting voor 2018 zo accuraat mogelijk te maken is de toegevoegde waarde per werkzame persoon, die direct op de nationale rekeningen van het CBS gebaseerd zijn, wel herberekend.

Case Study 4: Leeuwarden

Tabel 22: Leeuwarden			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Leeuwarden	-	-	589
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	-	-	€117.092
Directe toegevoegde waarde Leeuwarden	-	-	€69 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	-	-	1,55
Directe + indirecte toegevoegde waarde	-	-	€107 mln

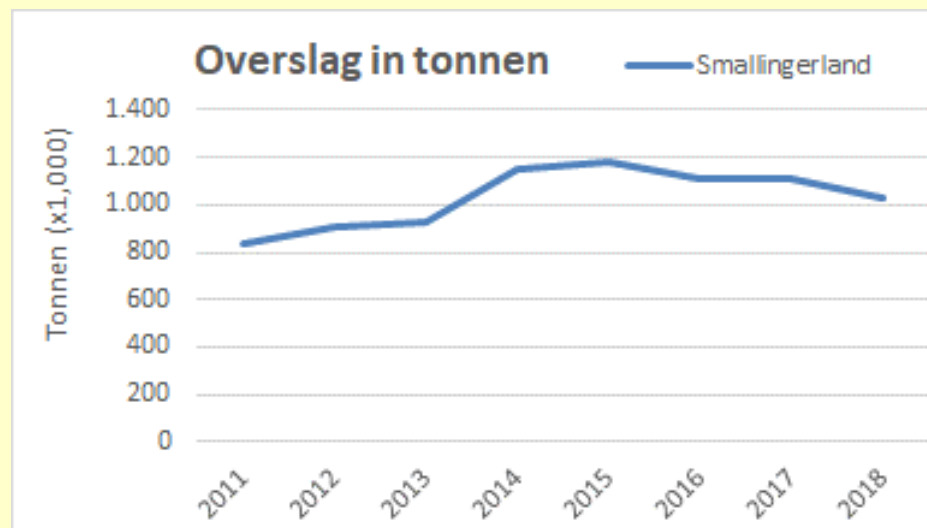
De haven van Leeuwarden is in de binnenhavenmonitor van 2018 voor het eerst als casestudie opgenomen en daarom niet vergeleken met eerdere jaren.

6. Multifunctionele zand- en grindhaven: totaal

Tabel 23: Multifunctionele zand- en grindhaven			
	2013	2014	2018
Aantal binnenhavens Nederland	4	4	4
Gemiddeld werkgelegenheid per haven op basis van casestudies	669	650	815
Totale werkgelegenheid	2.677	2.600	3.260
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€77.887	€92.771	€76.729
Directe toegevoegde waarde multifunctionele zand- en grindhaven	€209 mln	€241 mln	€250 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,54	1,62	1,65
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€322 mln	€390 mln	€412 mln

Beeld op basis van case Drachten (Smallingerland)

- ✓ Stijging van de werkgelegenheid naar 3.260 werknemers
- ✓ Relatief constante directe toegevoegde waarde van ongeveer 250 miljoen euro
- ✓ Lichte stijging totale directe + indirecte toegevoegde waarde door stijging multiplier

Verschilanalyse

Door de stijging van het aantal werkzame personen in de casestudie Drachten (Smallingerland) neemt de werkgelegenheid in de multifunctionele zand- en grindhavens toe tot ruim 3.200 werknemers. Omdat de toegevoegde waarde per werkzame persoon iets afneemt, stijgt de directe toegevoegde waarde licht, naar 250 miljoen euro.

Binnenhaven Drachten

Uitsplitsing per case

Case Study 1: Drachten (Smallingerland)

Tabel 24: Drachten (Smallingerland)			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Drachten (Smallingerland)	669	650	815
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€77.887	€78.462	€76.729
Directe toegevoegde waarde Drachten (Smallingerland)	€52 mln	€51 mln	€63 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,54	1,62	1,65
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€80 mln	€83 mln	€103 mln

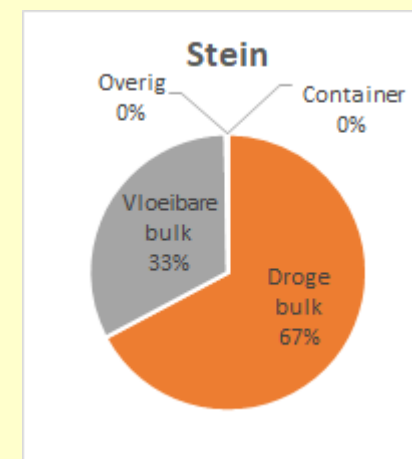
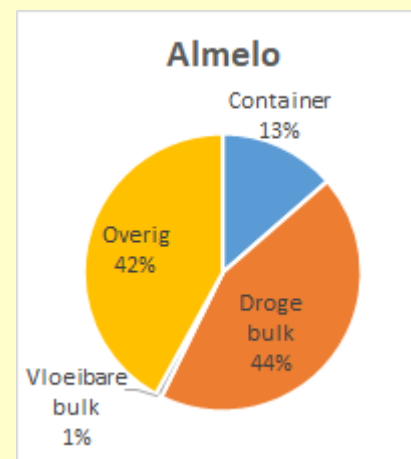
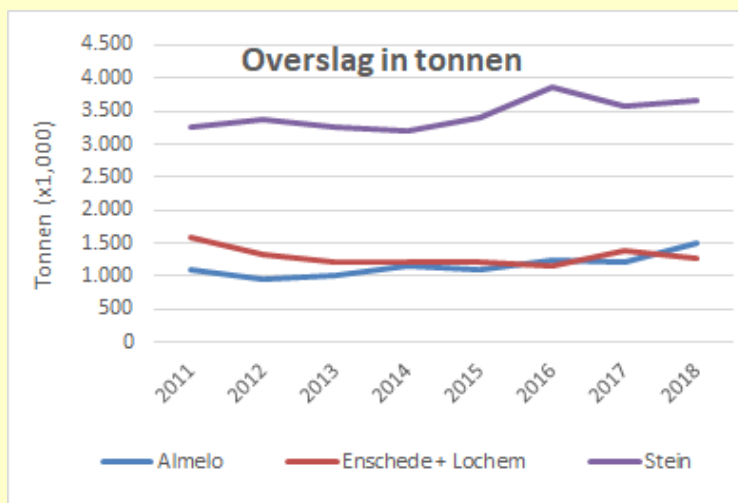
De werkgelegenheid in Drachten is wat toegenomen sinds 2014 tot 815 werkzame personen. Hierdoor neemt ook de directe en de totale toegevoegde waarde toe. Totale toegevoegde waarde in 2018 is 103 miljoen euro.

7. Industriehaven: totaal

Tabel 25: Industriehaven			
	2013	2014	2018
Aantal binnenhavens Nederland	12	12	11
Gemiddeld werkgelegenheid per haven op basis van casestudies	203	203	437
Totale werkgelegenheid	2.436	2.436	4.805
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€151.476	€159.514	€135.241
Directe toegevoegde waarde industriehaven	€369 mln	€389 mln	€650 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,56	1,51	1,58
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€575 mln	€587 mln	€1.030 mln

Beeld op basis van cases Almelo, Enschede-Lochem en Stein

- ✓ Toename gemiddelde werkgelegenheid per haven door toevoeging Enschede-Lochem en Almelo als casestudies
- ✓ Daling toegevoegde waarde per werkzame persoon door aard havens Enschede-Lochem en Almelo: minder chemische industrie, meer metaal- en (dier)voedingsmiddelenindustrie
- ✓ Door toename in werkgelegenheid ook stijging van de directe en indirecte toegevoegde waarde; totaal 1 miljard euro in 2018

Verschilanalyse

De combinatie tussen de havens Enschede en Lochem is gemaakt vanwege de publicatiebeperkingen vanuit het CBS. Door toevoeging van de cases Almelo en de combinatie Enschede-Lochem aan de categorie industriehavens neemt de werkgelegenheid relatief sterk toe. De gemiddelde werkgelegenheid verdubbelt naar 437 werknemers, waardoor de directe werkgelegenheid op ongeveer 4.800 werknemers uitkomt voor de industriehavens. Door de toevoeging van Almelo en Enschede-Lochem is sprake van een diversifiëring van activiteiten ten opzichte van de case uit de vorige binnenhavenmonitor, Stein. Waar in Stein veel chemische industrie plaatsvindt – denk aan de activiteiten van SABIC - is het type activiteit en bedrijven in de nieuwe cases meer divers. Er is aanvullend sprake van metaal- en (dier)voedingsmiddelenindustrie in deze havens. Doordat de chemische industrie een relatief hoge toegevoegde waarde per werkzame persoon kent, is door de diversifiëring sprake van een daling van de toegevoegde waarde per werkzame persoon naar ruim 135 duizend euro. De multiplier voor de indirecte toegevoegde waarde neemt licht toe, waardoor de totale toegevoegde waarde net boven de 1 miljard euro uitkomt.

Uitsplitsing per case

Case Study 1: Almelo

Tabel 26: Almelo			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Almelo	-	-	830
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	-	-	€92.771
Directe toegevoegde waarde Almelo	-	-	€77 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	-	-	1,50
Directe + indirecte toegevoegde waarde	-	-	€116 mln

De haven van Almelo is in de binnenhavenmonitor van 2018 voor het eerst als casestudie opgenomen en daarom niet vergeleken met eerdere jaren.

Case Study 2: Enschede-Lochem

Tabel 27: Enschede-Lochem			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Enschede-Lochem	-	-	555
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	-	-	€122.523
Directe toegevoegde waarde Enschede-Lochem	-	-	€68 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	-	-	1,54
Directe + indirecte toegevoegde waarde	-	-	€118 mln

De gecombineerde havens Enschede en Lochem zijn in de binnenhavenmonitor van 2018 voor het eerst als casestudie opgenomen en daarom niet vergeleken met eerdere jaren. Een combinatie van deze twee havens is gemaakt vanwege de publicatiebependingen vanuit het CBS. In de berekeningen worden de totalen zoals in Tabel 27 gebruikt omgerekend naar aantallen per haven, dus gedeeld door twee.

Case Study 3: Stein

Tabel 28: Stein			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Stein	203	203	203
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€151.476	€159.514	€190.429
Directe toegevoegde waarde Stein	€31 mln	€32 mln	€39 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,56	1,51	1,51
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€48 mln	€49 mln	€58 mln

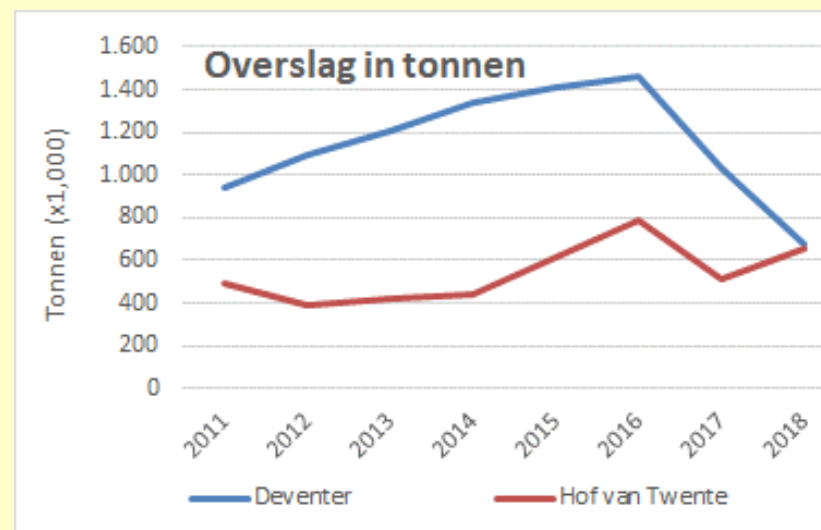
Er is voor de binnenhaven van Stein geen informatie verkregen over 2018. Om te voorkomen dat het beeld voor de multifunctionele agrohavens erg zou vertekenen is in overleg met de opdrachtgever en andere betrokkenen besloten om de waarde voor werkgelegenheid uit de vorige binnenhavenmonitor ook voor 2018 mee te nemen. Omdat de multiplier indirecte toegevoegde waarde hier mede op gebaseerd is, is besloten deze ook voor 2014 mee te nemen. Om de inschatting voor 2018 zo accuraat mogelijk te maken is de toegevoegde waarde per werkzame persoon, die direct op de nationale rekeningen van het CBS gebaseerd zijn, wel herberekend.

8. Agrohaven: totaal

Tabel 29: Agrohaven			
	2013	2014	2018
Aantal binnenhavens Nederland	12	12	7
Gemiddeld werkgelegenheid per haven op basis van casestudies	250 ²	254	396
Totale werkgelegenheid	2.998	3.042	2.772
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€123.035	€124.562	€105.678
Directe toegevoegde waarde agrohaven	€369 mln	€379 mln	€293 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,70	1,70	1,64
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€627 mln	€643 mln	€480 mln

Beeld op basis van cases Deventer en Hof van Twente

- ✓ Daling van 12 naar 7 agrohavens in Nederland
- ✓ Daardoor afname directe werkgelegenheid naar bijna 2.800 werknemers
- ✓ Daling van de werkgelegenheid en daling van de toegevoegde waarde per werkzame persoon leidt tot daling van de directe toegevoegde waarde
- ✓ Gecombineerd met daling van de multiplier indirecte toegevoegde waarde leidt dit tot een daling directe + indirecte toegevoegde waarde naar 480 miljoen euro

²De gemiddelde werkgelegenheid per haven is bepaald in 2013 op basis van twee cases: Deventer en Sas van Gent. Gebaseerd op deze twee cases is de gemiddelde werkgelegenheid 250 werknemers. In deze binnenhavenmonitor 2019 is Sas van Gent eruit gehaald als casestudie.

Verschilanalyse

In deze binnenhavenmonitor is het aantal agrohavens teruggebracht naar 7 agrohavens. Een aantal van de niet meegenomen cases uit de vorige binnenhavenmonitor is veranderd van categorie; zo heeft Hasselt (Zwartewaterland) zich ontwikkeld tot een containerhaven. Door de toevoeging van Hof van Twente als casestudie gaat de gemiddelde werkgelegenheid per haven wel wat omhoog, maar al met al is toch sprake van een afname van de directe werkgelegenheid naar bijna 2.800 werknemers.

Uitsplitsing per case

Case Study 1: Deventer

Tabel 30: Deventer			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Deventer	25	32	122
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€91.610	€94.665	€114.342
Directe toegevoegde waarde Deventer	€2 mln	€3 mln	€14 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,51	1,51	1,51
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€3 mln	€5 mln	€21 mln

In Deventer is sprake van een sterke stijging van de werkgelegenheid en toegevoegde waarde. Dit komt omdat er bedrijven zijn toegevoegd die eigenlijk al eerder hadden moeten worden toegevoegd. Het gaat hier om bedrijven als ForFarmers, Holland Mineraal BV en Trouw Nutrition Benelux Deventer, welke in de binnenhaven zitten en actief gebruik maken van het water. De gepresenteerde waardes voor 2013 en 2014 hadden dus hoger moeten zijn; de inschatting van de werkgelegenheid en toegevoegde waarde voor 2018 is nu meer realistisch. Volumedaling in Deventer in 2018 is deels te wijten aan de droogteperiode waardoor de haven van Deventer enkele weken onbereikbaar was voor binnenvaartschepen

Case Study 2: Hof van Twente

Tabel 31: Hof van Twente			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Hof van Twente	-	-	670
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	-	-	€97.015
Directe toegevoegde waarde Hof van Twente	-	-	€65 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	-	-	1,77
Directe + indirecte toegevoegde waarde	-	-	€115 mln

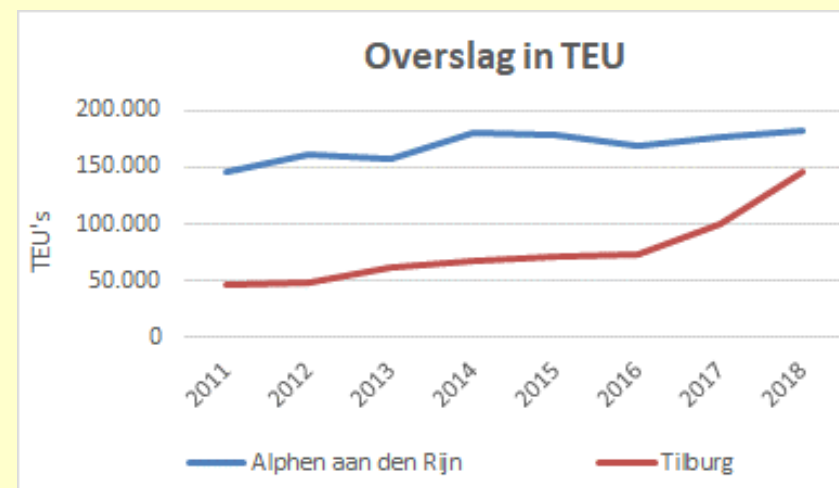
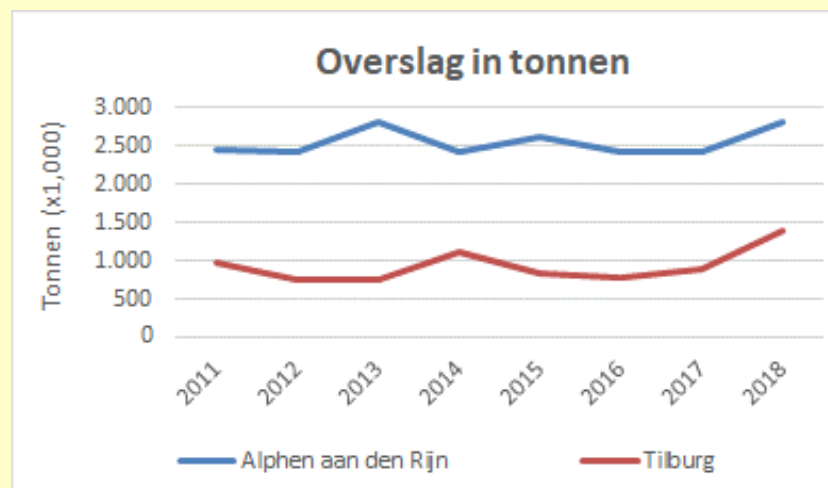
De haven van Hof van Twente – met bedrijven in Goor, Markelo en Delden – is in de binnenhavenmonitor van 2018 voor het eerst als casestudie opgenomen en daarom niet vergeleken met eerdere jaren.

9. Containerhaven: totaal

Tabel 32: Containerhaven			
	2013	2014	2018
Aantal binnenhavens Nederland	2	2	9
Gemiddeld werkgelegenheid per haven op basis van casestudies	645	635	743
Totale werkgelegenheid	1.290	1.270	6.683
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€82.167	€86.460	€94.816
Directe toegevoegde waarde containerhaven	€106 mln	€110 mln	€634 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,45	1,44	1,47
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€154 mln	€158 mln	€929 mln

Beeld op basis van cases Tilburg en Alphen aan den Rijn

- ✓ Sterke stijging van 2 naar 9 containerhavens in Nederland
- ✓ Door uitbreiding aantal binnenhavens sterke stijging totale werkgelegenheid, directe- en indirecte toegevoegde waarde
- ✓ In 2018 ruim 6.600 werknemers en 929 miljoen euro directe + indirecte toegevoegde waarde

Verschilanalyse

Het economisch belang van de containerhavens is sinds 2014 flink toegenomen. De binnenvaartoverslag van containers in de binnenhavens is geleidelijk toegenomen tot bijna 6,5 miljoen TEU in 2018. Er is een trend zichtbaar dat er meer (multifunctionele) containerhavens in Nederland zijn; nieuwe containerterminals zoals Flevokust nabij Lelystad vullen ontbrekende links in het containernetwerk in. Ook andere containerterminals zoals Doesburg, Ridderkerk, Hasselt (Zwartewaterland), Alblasterdam en Westerbroek (Midden-Groningen) zijn opgenomen in deze monitor. De meeste van deze terminals laten een sterke groei zien in overslag. Zo is in Alblasterdam in 2018 ruim 104 duizend TEU overgeslagen, terwijl dat drie jaar eerder nog maar 3 duizend TEU was. Ook in Westerbroek (Midden-Groningen) is een sterke stijging te zien. In 2012 bedroeg de overslag ruim 26 duizend TEU; 6 jaar later is dit gegroeid naar bijna 110 duizend TEU.

Het is belangrijk om te melden dat de twee meegenomen cases Tilburg en Alphen aan den Rijn twee zeer grote containerhavens zijn; vooral Tilburg is qua werkgelegenheid een van de grootste containerhavens van Nederland door de hoeveelheid werknemers bij logistieke en binnenvaart gerelateerde bedrijven in de haven. De containerterminal exploitanten zijn soms ook onderdeel van grotere logistieke bedrijven, waarbij niet per se alle werknemers volledig aan de binnenvaart toe te rekenen zijn. Het gemiddeld aantal werknemers in deze twee havens is hierdoor waarschijnlijk hoger dan de landelijk gemiddelde werkgelegenheid in containerhavens. Niet meegenomen containerhavens waar vrijwel alleen een containerterminal is, zullen een aantal FTE's hebben wat (veel) beperkter is dan wat er nu wordt meegenomen als gemiddelde werkgelegenheid. Het is daarom van belang voor de volgende binnenhavenmonitor om ook een kleinere case voor containerhavens mee te nemen.

Uitsplitsing per case

Case Study 1: Tilburg

Tabel 33: Tilburg			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Tilburg	935	915	1.130
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€68.538	€72.131	€81.873
Directe toegevoegde waarde Tilburg	€64 mln	€66 mln	€93 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,46	1,46	1,50
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€94 mln	€96 mln	€139 mln

De werkgelegenheid in Tilburg is toegenomen sinds 2014 tot 1.130 werknemers. Ook de toegevoegde waarde per werkzame persoon is iets toegenomen tot bijna 82 duizend euro. Hierdoor is de directe toegevoegde waarde toegenomen tot 93 miljoen euro.

Case Study 2: Alphen aan den Rijn

Tabel 34: Alphen aan den Rijn			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Alphen aan den Rijn	355	355	355
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€95.796	€100.790	€107.758
Directe toegevoegde waarde Alphen aan den Rijn	€34 mln	€36 mln	€38 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,44	1,43	1,43
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€49 mln	€51 mln	€55 mln

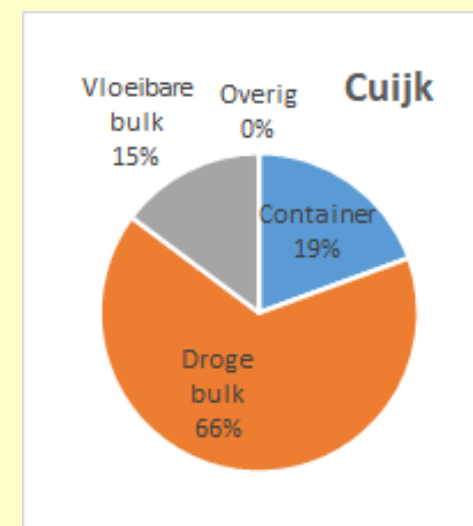
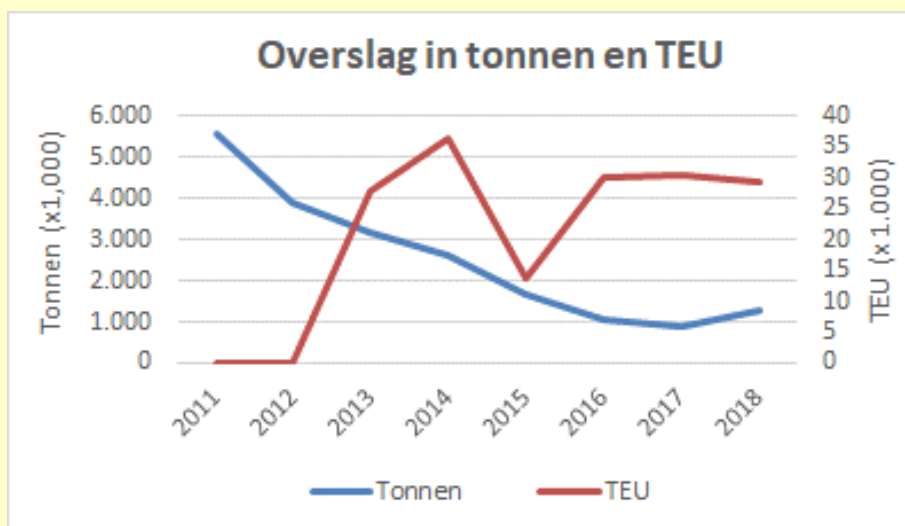
Er is voor de binnenhaven van Alphen aan den Rijn geen informatie verkregen over 2018. Om te voorkomen dat het beeld voor de multifunctionele agrohavens erg zou vertekenen is in overleg met de opdrachtgever en andere betrokkenen besloten om de waarde voor werkgelegenheid uit de vorige binnenhavenmonitor ook voor 2018 mee te nemen; in deze inschatting voor 2014 is een gedeelte van de binnenhaven verbonden werkgelegenheid (bijvoorbeeld Heineken) mee genomen. Omdat de multiplier indirecte toegevoegde waarde hier mede op gebaseerd is, is besloten deze ook voor 2014 mee te nemen. Om de inschatting voor 2018 zo accuraat mogelijk te maken is de toegevoegde waarde per werkzame persoon, die direct op de nationale rekeningen van het CBS gebaseerd zijn, wel herberekend. Ontwikkeling in Alphen aan den Rijn die sowieso heeft plaatsgevonden is dat de containerdiensten bij Van Uden zijn overgegaan naar CCT in Moerdijk. Mogelijk zit er in de werkgelegenheid die nu aan Alphen aan den Rijn wordt toegerekend dus werkgelegenheid die eigenlijk in Moerdijk zou horen.

10. Grote zand- en grindhaven: totaal

Tabel 35: Grote zand- en grindhaven			
	2013	2014	2018
Aantal binnenhavens Nederland	41	41	38
Gemiddeld werkgelegenheid per haven op basis van casestudies	125	125	95
Totale werkgelegenheid	5.125	5.125	3.610
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€58.481	€64.000	€115.789
Directe toegevoegde waarde grote zand- en grindhaven	€300 mln	€328 mln	€418 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,62	1,64	1,83
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€485 mln	€538 mln	€766 mln

Beeld op basis van case Cuijk

- ✓ Daling naar 38 grote zand- en grindhavens in Nederland
- ✓ Daling aantal werknemers naar ruim 3.600
- ✓ Stijging directe- en indirecte toegevoegde waarde door respectievelijk hogere toegevoegde waarde per werkzame persoon en hogere multiplier voor indirecte toegevoegde waarde

Verschilanalyse

Door de daling van het aantal grote zand- en grindhavens, gecombineerd met de daling van de gemiddelde werkgelegenheid per haven op basis van de casestudie Cuijk, is een daling naar ongeveer 3.600 werknemers zichtbaar. De afgelopen jaren is een sterke daling van de overslag in tonnen te zien in Cuijk; in 2011 was de overslag nog bijna 5,6 miljoen ton, terwijl in 2018 nog slechts 1,3 miljoen ton werd overgeslagen. Daar staat wel een stijging van de containeroverslag tegenover; rond de 30.000 TEU de afgelopen jaren. De gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon is wel sterk toegenomen en daardoor de totale directe toegevoegde waarde. De grote zand- en grindhavens lijken dus slechts gedeeltelijk te hebben geprofiteerd van de economisch goede tijden in de bouwsector sinds 2014; wel qua toegevoegde waarde, maar niet zozeer qua werkgelegenheid.

Uitsplitsing per case

Case Study 1: Cuijk

Tabel 36: Cuijk			
	2013	2014	2018
Werkgelegenheid Cuijk	125	125	95
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€58.481	€64.000	€115.789
Directe toegevoegde waarde Cuijk	€7 mln	€8 mln	€11 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,62	1,64	1,83
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€12 mln	€13 mln	€20 mln

De werkgelegenheid in Cuijk is afgenomen onder meer door het stoppen van de houthandel Willemsen Naaldhout BV (Houtwereld, 2017), die in 2014 nog met 37 werknemers was opgenomen. Door de sterke stijging in de toegevoegde waarde per werkzame persoon, neemt de directe toegevoegde waarde wel toe, naar 11 miljoen euro.

11. Kleine zand-, grind- en agrohaven

Tabel 37: Kleine zand-, grind- en agrohaven

	2013	2014	2018
Aantal binnenhavens Nederland	300	300	152
Gemiddeld werkgelegenheid per haven op basis van casestudies	10	10	10
Totale werkgelegenheid	3.000	3.000	1.520
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€58.481	€64.000	€115.789
Directe toegevoegde waarde kleine zand-, grind en agrohavens	€175 mln	€192 mln	€176 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,62	1,64	1,83
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€284 mln	€315 mln	€322 mln

Voor de kleine zand-, grind- en agrohavens is sprake van een daling van het aantal binnenhavens in Nederland. Zoals in stap 2 van het stappenplan van de methodiek beschreven is het totaal aantal binnenhavengemeentes in Nederland bepaald op 247. Dit is een sterke afname ten opzichte van de vorige monitor, toen nog uitgegaan werd van 393 binnenhavens in Nederland. Enerzijds heeft dit te maken met gemeentelijke herindelingen sinds 2014 en anderzijds is het mogelijk dat meerdere havens binnen een gemeente destijds afzonderlijk zijn opgeteld waardoor destijds op 400 havens is uitgekomen. De daling in aantal havens komt vooral 'voor rekening van' het aantal kleine zand-, grind-, en agrohavens. Hierdoor daalt de directe toegevoegde waarde naar 176 miljoen euro.

12.Zeehavens

Tabel 38: Zeehavens			
	2013	2014	2018
Totale werkgelegenheid zeehavens	19.551	18.860	9.430
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€133.513	€143.902	€129.183
Directe toegevoegde waarde zeehavens	€2.610 mln	€2.714 mln	€1.218 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,55	1,49	1,82
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€4.047 mln	€4.057 mln	€2.217 mln

In de binnenhavenmonitor 2015 is voor de zich in de zeehavens bevindende werkgelegenheid die gelieerd is aan de binnenvaart een aantal van bijna 19 duizend werkzame personen meegenomen. Het gaat hier om werkgelegenheid die toe te rekenen is aan de binnenvaart en binnenvaartactiviteiten, maar die zich fysiek in zeehavens bevinden. Naast de sector binnenvaart is ook een gedeelte (10%), van de werkgelegenheid in de sectoren dienstverlening t.b.v. vervoer, overslag/opslag, industrie en groothandel meegenomen in de binnenhavenmonitor. Door deze werkgelegenheid mee te nemen in zowel de binnenhavenmonitor als de zeehavenmonitor, zou een dubbeltelling ontstaan. Gezien de wens van het ministerie van IenW om zoveel mogelijk tot een totaalcijfer voor de drie monitoren te komen, moeten dubbeltellingen zoveel mogelijk worden vermeden. Daarom is in overleg met het ministerie van IenW en de NVB besloten om de dubbeltelling er grotendeels uit te halen. Alleen de werkgelegenheid in de sector binnenvaart uit de zeehavenmonitor wordt nog meegenomen in de binnenhavenmonitor. Dit betrof in 2018 ruim 9.400 werknemers. Omdat ook de toegevoegde waarde per werkzame persoon afneemt – omdat deze in de binnenvaart lager is dan het gemiddelde van de andere vier sectoren die in 2014 ook nog werden meegenomen – neemt ook de directe toegevoegde waarde af. In de zeehavenmonitor wordt een opmerking geplaatst dat een deel van de werkgelegenheid in de zeehavens in ieder geval gedeeltelijk binnenhaven/binnenvaart gerelateerd is.

Totaaloverzicht werknemers & toegevoegde waarde binnenhavens Nederland

Tabel 39 en Tabel 40 geven twee totaaloverzichten van de werkgelegenheid en toegevoegde waarde in de verschillende typen binnenhavens in Nederland. In Tabel 39 is de vergelijking tussen 2014 en 2018 gemaakt voor zowel werkgelegenheid als gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon. Tabel 40 geeft een totaaloverzicht van de totale directe en indirecte toegevoegde waarde van de binnenhavens in Nederland.

Tabel 39: Totaaloverzicht aantal werkzame personen en toegevoegde waarde per werkzame persoon				
Type binnenhaven	Gemiddeld aantal werknemers		Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	
	2014	2018	2014 (in €)	2018 (in €)
Inland mainport 'hors categorie'	7.180	8.390	122.841	125.341
Grote multifunctionele binnenhaven	1.357	1.413	95.630	94.150
Multifunctionele industriehaven	1.402	1.483	123.548	165.565
Multifunctionele agrohaven	764	867	111.880	120.728
Multifunctionele containerhaven	538	537	104.182	109.150
Multifunctionele zand- en grindhaven	650	815	92.771	76.729
Industriehaven	203	437	159.514	135.241
Agrohaven	254	396	124.562	105.678
Containerhaven	635	743	86.460	94.816
Grote zand- en grindhaven	125	95	64.000	115.789
Kleine zand-, grind- en agrohaven	10	10	64.000	115.789
Zeehavens ³	18.860	9.430	143.902	129.183

³ Voor zeehavens is sprake van het totaal aantal werkzame personen in Nederlandse zeehavens in plaats van gemiddeld aantal werkzame personen

Tabel 40: Totaaloverzicht directe- en indirecte toegevoegde waarde binnenhavens Nederland				
Type binnenhaven	2013 (in mln €)	2014 (in mln €)	2018 (in mln €)	Vershil 2018-2014 (in mln €)
Inland mainport 'hors categorie'	1.353	1.379	1.780	+401
Grote multifunctionele binnenhaven	836	807	822	+15
Multifunctionele industriehaven	1390	1.407	1.946	+539
Multifunctionele agrohaven	1290	1.341	1.270	-71
Multifunctionele containerhaven	248	249	794	+545
Multifunctionele zand- en grindhaven	322	390	412	+33
Industriehaven	575	587	1.030	+443
Agrohaven	627	643	480	-163
Containerhaven	154	158	929	+771
Grote zand- en grindhaven	485	538	766	+228
Kleine zand-, grind- en agrohaven	284	315	322	+7
Zeehavens	4.047	4.057	2.217	-1.840
Totaal	11.609	11.874	12.768	+894

Tabel 40 geeft een totaaloverzicht van de totale directe en indirecte toegevoegde waarde van de binnenhavens in Nederland in 2013, 2014 en 2018. Per type binnenhaven is het totaal weergegeven. Opvallende toenames van de toegevoegde waarde zien we in de multifunctionele industriehaven, de multifunctionele containerhaven en containerhaven. De toename bij de multifunctionele industriehavens komt door de relatief sterke stijging van de toegevoegde waarde per werkzame persoon in de onderzochte cases; in het geval van de multifunctionele containerhavens en containerhavens komt de toename door de sterke verhoging van het aantal havens in deze categorieën. Er zijn in 2018 9 binnenhavens in beide categorieën, waar in de binnenhavenmonitor over 2014 3 multifunctionele containerhavens waren en slechts 2 containerhavens. Het toenemende belang van containers en de stijgende containeroverslag in de Nederlandse binnenhavens is doorgevoerd in deze binnenhavenmonitor. Daarnaast is het aandeel containeroverslag in binnenhavens die een andere typering hebben eveneens toegenomen.

Opvallendste daler zijn de zeehavens. Ter voorkoming van dubbeltellingen tussen de zeehavenmonitor en de binnenhavenmonitor is besloten om louter de werkgelegenheid in de sector binnenvaart mee te nemen uit de havenmonitor. De overige werkgelegenheid in de sectoren dienstverlening t.b.v. vervoer, overslag/opslag, industrie en groothandel in de zeehavens die werd toegerekend aan de binnenhavenmonitor is niet verdwenen, maar wordt uitsluitend in de zeehavenmonitor opgenomen.

III. Conclusie

Binnenhavenmonitor 2018: economische prestaties blijven ongeveer op niveau

De binnenhavenmonitor 2018 geeft inzicht in de toegevoegde waarde en werkgelegenheid van de binnenhavens in Nederland voor het jaar 2018. Tabel 41 laat zien dat de **directe toegevoegde waarde van de binnenhavens in Nederland een omvang heeft van 7,7 miljard euro**. Als daar de indirecte toegevoegde waarde bij betrokken wordt is sprake van een **totale toegevoegde waarde van 12,8 miljard euro**. De **directe werkgelegenheid** in de Nederlandse binnenhavens is berekend op **64,4 duizend werkzame personen in 2018**. In vergelijking met 2014 is de werkgelegenheid zo goed als hetzelfde gebleven; de directe toegevoegde waarde is met ongeveer 153 miljoen euro toegenomen.

Tabel 41: Totaaloverzicht werkgelegenheid, directe- en indirecte toegevoegde waarde			
Type binnenhaven	Totaal aantal direct werkzame personen	Directe toegevoegde waarde	Totale directe + indirecte toegevoegde waarde
	2018	2018 (in mln €)	2018 (in mln €)
Inland mainport 'hors categorie'	8.390	1.052	1.780
Grote multifunctionele binnenhaven	5.653	532	822
Multifunctionele industriehaven	7.413	1.227	1.946
Multifunctionele agrohaven	6.066	732	1.270
Multifunctionele containerhaven	4.831	527	794
Multifunctionele zand- en grindhaven	3.260	250	412
Industriehaven	4.805	650	1.030
Agrohaven	2.772	293	480
Containerhaven	6.683	634	929
Grote zand- en grindhaven	3.610	418	766
Kleine zand-, grind- en agrohaven	1.520	176	322
Zeehavens	9.430	1.218	2.217
Totaal	64.433	7.710	12.768

Economisch belang per type binnenhaven: zwaartepunten

In 2018 is een aantal ontwikkelingen en aandachtspunten te zien. Het totale belang van de Nederlandse binnenhavens is sinds 2014 relatief stabiel gebleven; de werkgelegenheid is vrijwel identiek en de directe toegevoegde waarde is met iets meer dan 150 miljoen euro toegenomen. De uitsplitsing over elf typen binnenhavens en de zeehavens maakt het mogelijk om verschillende typen binnenhavens te vergelijken en de bijdrage aan het totaal te onderscheiden. De binnenvaart in zeehavens blijft de grootste bijdrage leveren aan de binnenhaven gerelateerde werkgelegenheid en toegevoegde waarde: zo'n 15 procent. Na de zeehavens vormen de Drechtsteden als Inland mainport hors categorie en de multifunctionele industriehavens de grootste bijdragers. De inland mainport met bijna 8.400 werknemers en bijna 1,1 miljard euro directe toegevoegde waarde; de multifunctionele industriehaven met ruim 7.400 werknemers en ruim 1,2 miljard euro directe toegevoegde waarde. De economische waarde van de multifunctionele containerhaven en containerhaven is sterk toegenomen: samen leveren ze ruim 1,1 miljard euro directe toegevoegde waarde en hebben ze een werkgelegenheid van 11,5 duizend werknemers.

Voortschrijdend inzicht en hogere representativiteit

De omvang van de werkgelegenheid en toegevoegde waarde is bepaald door uit te gaan van de watergebonden en -verbonden werkgelegenheid van 25 representatieve binnenhavens uit het totale aantal van 247 binnenhavens, waarvan 152 kleine zand- en grindhavens. Op basis van overleg met het ministerie van IenW en de Nederlandse Vereniging van Binnenhavens worden bij elke binnenhavenmonitor casestudies toegevoegd, waardoor de representativiteit van elke monitor ook hoger wordt. Zo was de binnenhavenmonitor 2015 gebaseerd op 20 casestudies. Een beperking aan deze binnenhavenmonitor is dat niet voor alle type binnenhavens de gewenste hoeveelheid casestudies uitgevoerd is. Het onderzoek zou beter worden als één of meerdere grote zand- en grindhavens wordt toegevoegd aan de casestudies. Ook is de huidige casestudie voor deze categorie, Cuijk, niet meer het juiste voorbeeld voor een grote zand- en grindhaven door bijvoorbeeld de hoeveelheid containers die daar wordt overgeslagen. Voor de containerhaven dient er naast Alphen aan den Rijn en Tilburg een kleinere containerhaven te worden toegevoegd die feitelijk alleen bestaat uit een containerterminal. Daarnaast is het sowieso van belang te blijven kijken naar de typering van binnenhavens en het aantal binnenhavens in de respectievelijke categorieën. In samenwerking met het ministerie van IenW en de NVB wordt na afloop van deze binnenhavenmonitor gekeken naar deze indeling. Het gaat hierbij om een aantal vragen; welke type binnenhavens zijn er in Nederland, hoe wordt bepaald welke binnenhavens in welke typering horen en welke havens horen in welke categorie?

Bijlage 1: Indeling Binnenhavens in type binnenhavens

Type binnenhaven	Aantal in NL	Meegenomen cases in 2018	Niet meegenomen cases
Inland mainport 'hors categorie'	1	Drechtsteden	
Grote multifunctionele binnenhaven	4	Nijmegen, Oss, Utrecht	Moerdijk
Multifunctionele industriehaven	5	Delfzijl, Hengelo, Bergen op Zoom	Zwolle, Groningen
Multifunctionele agrohaven	7	Zaandam (Zaanstad), Meppel, Veghel (Meerijstad), Wageningen	Den Bosch, Vlaardingen, Nijkerk
Multifunctionele containerhaven	9	Venlo, Wanssum (Venray), Born (Sittard-Geleen), Leeuwarden	Oosterhout, Waalwijk, Gorinchem, Roermond, Tiel
Multifunctionele zand- en grindhaven	4	Drachten (Smallingerland)	Kampen, Maastricht, Gennep
Industriehaven	11	Almelo, Enschede-Lochem, Stein	Harlingen, Arnhem, Den Helder, Breda, Schiedam, Velsen, Beverwijk
Agrohaven	7	Deventer, Hof van Twente	Binnenmaas, Kapelle, Steenbergen, Helmond, Sneek
Containerhaven	9	Tilburg, Alphen aan den Rijn	Doesburg, Lelystad, Ridderkerk, Hasselt (Zwartewaterland), Alblasserdam, Westerbroek (Midden-Groningen), Veendam
Grote zand- en grindhaven	38	Cuijk	37 binnenhavens niet nader genoemd
Kleine zand, grind en agro haven	152		restcategorie van +/- 150 binnenhavens die met name zand- en grind en agrarische grondstoffen, gemiddeld aantal WP van 10
Zeehavens		Havenmonitor 2018	
Totaal	247		

Definitie indeling binnenhavens

De indeling van de binnenhavens is tot stand gekomen op basis van type bedrijven, type overslagcategorieën, overslagvolumes en op basis van expert opinions van onderzoekers en de opdrachtgever. Onderstaande definitie is hierin een van de belangrijke criteria voor de indeling.

Inland mainport 'hors categorie': Door totale omvang overslag en grootte separaat meegenomen

Grote multifunctionele binnenhaven: Totaal meerdere miljoenen tonnen overslag, meerdere grote overslagstromen in verschillende overslagcategorieën

Multifunctionele industriehaven: Primaire overslagstromen ten behoeve van industriële activiteit; substantiële volumes in categorieën 1) Ertsen, turf en andere delfstoffen, 2) Cokes en geraffineerde aardolieproducten, 3) Chemicaliën, vezels, rubber en splijtstof en/of 4) metalen en metaalproducten; daarnaast nog substantiële overslagvolumes in een of meerdere andere overslagcategorieën

Multifunctionele agrohaven: Primaire, substantiële overslagvolumes in categorieën 1) Landbouw en visserijproducten en 2) Voedings- en genotmiddelen; daarnaast substantiële overslagvolumes in een of meerdere andere overslagcategorieën

Multifunctionele containerhaven: Containers primaire overslagcategorie, daarnaast nog substantiële overslagvolumes in een of meerdere andere overslagcategorieën

Multifunctionele zand- en grindhaven: Primaire, substantiële overslagvolumes in Ertsen, turf en andere delfstoffen; daarnaast nog substantiële overslagvolumes in een of meerdere andere overslagcategorieën

Industriehaven: Primaire, substantiële volumes in 1) Ertsen, turf en andere delfstoffen, 2) Cokes en geraffineerde aardolieproducten, 3) Chemicaliën, vezels, rubber en splijtstof en/of 4) metalen en metaalproducten; daarnaast relatief weinig overslagvolumes in andere overslagcategorieën.

Agrohaven: Primaire, substantiële overslag in categorieën 1) Landbouw en visserijproducten en 2) Voedings- en genotmiddelen; daarnaast relatief weinig overslagvolumes in andere overslagcategorieën.

Containerhaven: Containers primaire overslagcategorie, daarnaast relatief weinig overslagvolumes in een of meerdere andere overslagcategorieën

Grote zand- en grindhaven: Primaire, substantiële overslag in Ertsen, turf en andere delfstoffen; daarnaast relatief weinig overslagvolumes in andere overslagcategorieën

Kleine zand-, grind- en agrohaven: Kleinere overslagvolumes in Ertsen, turf en andere delfstoffen; daarnaast relatief weinig overslagvolumes in andere overslagcategorieën

Bijlage 2: Totaaloverzicht Port of Twente

Op verzoek van Port of Twente is een totaaloverzicht van het havencluster Port of Twente toegevoegd. Het gaat hier om de havens van Hengelo, Almelo, Enschede, Lochem en Hof van Twente. De individuele havens zijn bij de diverse type binnenhavens meegenomen.

Tabel 42: Totaaloverzicht Port of Twente 2018					
	Hengelo	Almelo	Enschede-Lochem	Hof van Twente	Totaal
Werkgelegenheid Port of Twente	1.245	830	555	670	3.300
Gemiddelde toegevoegde waarde per werkzame persoon	€87.550	€92.771	€122.523	€97.015	€96.667
Directe toegevoegde waarde Port of Twente	€109 mln	€77 mln	€68 mln	€65 mln	€319 mln
Gemiddelde multiplier indirecte toegevoegde waarde	1,59	1,50	1,74	1,77	1,64
Directe + indirecte toegevoegde waarde	€173 mln	€116 mln	€118 mln	€115 mln	€522 mln

Bijlage 3: SBI-classificaties binnenhavengerelateerde activiteiten

SBI Code	Omschrijving
311	Zee- en kustvisserij
312	Binnenvisserij
321	Kweken van vis en schaaldieren
610	Winning van aardolie
620	Winning van aardgas
812	Winning van zand, grind en klei
910	Dienstverlening ten behoeve van de aardolie- en aardgaswinning
1020	Visverwerking
104101	Vervaardiging van plantaardige en dierlijke oliën en vetten
104102	Raffinage van plantaardige en dierlijke oliën en vetten
1042	Vervaardiging van margarine en overige spijsvetten
1061	Vervaardiging van meel (geen zetmeel)
1062	Cerestar (Terneuzen)
10821	Verwerking van cacao
10822	Vervaardiging van chocolade en suikerwerk
1083	Verwerking van koffie en thee
1089	Vervaardiging van overige voedingsmiddelen n.e.g.
1091	Vervaardiging van veevoeders
16101	Zagen en schaven en overige primaire houtbewerking
1712	Vervaardiging van grafisch papier en karton
17121	Vervaardiging van grafisch papier en karton
17122	Vervaardiging van papier en karton voor verpakking
17129	Vervaardiging van papier en karton (geen grafisch en niet voor verpakking)
19201	Aardolieraffinage
19202	Aardolieverwerking (geen raffinage)
2011	Vervaardiging van industriële gassen
2012	Vervaardiging van kleur- en verfstoffen
201302	Vervaardiging van overige anorganische basischemicaliën
20141	Vervaardiging van petrochemische producten

201499	Vervaardiging van overige organische basischemicaliën (geen petrochemische producten)
2015	Vervaardiging van kunstmeststoffen en stikstofverbindingen
2016	Vervaardiging van kunststof in primaire vorm
2020	Vervaardiging van verdelgingsmiddelen en overige landbouwchemicaliën
2052	Vervaardiging van lijm en bereide kleefmiddelen
2053	Vervaardiging van etherische oliën
205903	Vervaardiging van overige chemische producten n.e.g.
2222	Vervaardiging van verpakkingsmiddelen van kunststof
23611	Vervaardiging van producten van beton voor de bouw en van kalkzandsteen
2363	Vervaardiging van stortklare beton
2391	Vervaardiging van schuur-, slijp- en polijstmiddelen
2399	Vervaardiging van overige producten van beton, gips en cement
2410	Vervaardiging van ijzer en staal en van ferrolegeringen
2420	Vervaardiging van stalen buizen, pijpen, holle profielen en fittings daarvoor
2433	Koudvervormen en koudfelsen
2434	Koudtrekken van draad
2441	Vervaardiging van edele metalen
2442	Vervaardiging van aluminium
2445	Vervaardiging van overige non-ferrometalen
2511	Vervaardiging van metalen constructiewerken en delen daarvan
2529	Vervaardiging van metalen tanks en reservoirs
2561	Oppervlaktebehandeling en bekleding van metaal
2562	Algemene metaalbewerking
2591	Vervaardiging van stalen vaten, fusten en transportkannen
2662	Lafarge (Delfzijl)
2790	Vervaardiging van overige elektrische apparatuur
2811	Vervaardiging van motoren en turbines
2822	Vervaardiging van hijs-, hef- en transportwerktuigen
29201	Carrosseriebouw
29202	Vervaardiging van aanhangwagens en opleggers
3011	Bouw van schepen en drijvend materieel (geen sport- en recreatievaartuigen)

3012	Bouw van sport- en recreatievaartuigen
3315	Reparatie en onderhoud van schepen
35111	Productie van elektriciteit door thermische, kern- en warmtekrachtcentrales
35112	Productie van elektriciteit door windenergie
35113	Productie van elektriciteit door zonnecellen, warmtepompen en waterkracht
3512	Beheer en exploitatie van transportnetten voor elektriciteit, aardgas en warm water
3513	Distributie van elektriciteit en gasvormige brandstoffen via leidingen
3514	Handel in elektriciteit en in gas via leidingen
3821	Behandeling van afval
383102	Sloop van schepen, witgoed, computers e.d.
383202	Vorbereiding tot recycling van afval (geen metaalafval)
4291	Natte waterbouw
45191	NISSAN (Amsterdam)
45193	Handel in en reparatie van aanhangwagens en opleggers (geen caravans)
46211	Groothandel in granen
46218	Groothandel in akkerbouwproducten en veevoeder algemeen assortiment
46219	Groothandel in overige akkerbouwproducten
46311	Groothandel in groenten en fruit
46312	Groothandel in consumptie-aardappelen
4634	Groothandel in dranken (geen zuivel)
46382	Groothandel in vis, schaal- en weekdieren
46496	Groothandel in sportartikelen (geen watersport)
46691	Groothandel in intern transportmaterieel
46697	Groothandel in scheepsbenodigdheden en visserij-artikelen
46699	Groothandel in overige machines en apparaten voor industrie en handel n.e.g.
46711	Groothandel in vaste brandstoffen
46712	Groothandel in vloeibare en gasvormige brandstoffen
46713	Groothandel in minerale olieproducten (geen brandstoffen)
46721	Groothandel in metaalertsen
46722	Groothandel in ferrometalen en –halffabrikaten
46723	Groothandel in non-ferrometalen en –halffabrikaten

46731	Groothandel in hout en plaatmateriaal
46735	Groothandel in zand en grind
46751	Groothandel in chemische grondstoffen en chemicaliën voor industriële toepassing
46752	Groothandel in bestrijdingsmiddelen en kunstmeststoffen
467691	Groothandel in overige intermediaire producten n.e.g.
46772	Groothandel in ijzer- en staalschroot en oude non-ferrometalen
4920	Goederenvervoer per spoor
4941	Goederenvervoer over de weg (geen verhuizingen)
4950	Transport via pijpleidingen
5010	Zee- en kustvaart (passagiersvaart en veerdiensten)
50201	Zee- en kustvaart (vracht- en tankvaart; geen sleepvaart)
50202	Zee- en kustsleepvaart
5030	Binnenvaart (passagiersvaart en veerdiensten)
50401	Binnenvaart (vrachtvaart)
50402	Binnenvaart (tankvaart)
50403	Binnenvaart (sleep- en duwvaart)
52101	Opslag in tanks
52102	Opslag in koelhuizen e.d.
52109	Opslag in distributiecentra en overige opslag (niet in tanks, koelhuizen e.d.)
5222	Dienstverlening voor vervoer over water
52241	Laad-, los- en overslagactiviteiten voor zeevaart
52242	Laad-, los- en overslagactiviteiten niet voor zeevaart
52291	Expeditieuren, cargadoors, bevrachters en andere tussenpersonen in het goederenvervoer
52292	Weging en meting
7712	Verhuur en lease van vrachtwagens, autobussen, caravans en aanhangwagens
7734	Verhuur en lease van schepen
773999	Verhuur en lease van overige machines en werktuigen en van overige goederen (geen automaten)
8010	Particuliere beveiliging
8020	Beveiliging via beveiligingssystemen
812202	Industriële reiniging; reiniging van kachels, boilers e.d.
8411	Algemeen overheidsbestuur (alleen zeehavengerelateerd)

8422	Defensie
8424	Politie
8425	Brandweer
9411	Bedrijfs- en werkgeversorganisaties
9412	Beroepsorganisaties

Bijlage 4: Referenties en bronnen

- Blue Ports: knooppunten voor de regionale economie (TNO, 2004)
- Blue Ports: De onmisbare schakels (NVB, 2012)
- CBS (2019) Goederenvervoer; vervoerswijze, vervoersstromen van en naar Nederland via <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83101NED/table?ts=1573046795909>
- Erasmus UPT (2016) Binnenhavenmonitor 2015
- Erasmus UPT (2018) Havenmonitor 2018
- Houtwereld (2017) via <https://www.houtwereld.nl/houtnieuws/willemsen-naaldhout-gestopt/>

Bijlage 5: Gebruikte overslag data

Uitsplitsing naar verschijningsvorm in 2018 – alleen voor de onderzochte cases

Tabel 1. Overslag per gemeente naar verschijningsvorm in 2018

Gemeentenaam	Container		Droge bulk		Vloeibare bulk		Overig		Totaal		TEU	
	Geladen x1.000 ton	Gelost x1.000 ton	Geladen x1.000 ton	Gelost x1.000 ton	Geladen x1.000 ton	Gelost x1.000 ton	Geladen x1.000 ton	Gelost x1.000 ton	Geladen x1.000 ton	Gelost x1.000 ton	Geladen teu	Gelost teu
Alblasserdam	506	312	6	14	0	3	3	48	514	376	61.065	43.615
Almelo	119	84	89	564	0	11	12	615	221	1.274	14.265	11.577
Alphen aan den Rijn	1.309	242	116	1.073	1	62	0	3	1.426	1.380	89.901	91.363
Bergen op Zoom	275	191	67	1.100	352	252	2	0	697	1.544	35.080	36.012
Cuijk	139	112	491	358	7	184	0	0	637	654	14.784	14.670
Delfzijl	37	47	2.811	2.140	528	792	8	9	3.384	2.988	5.721	3.863
Dordrecht	6	3	1.911	1.363	891	987	133	37	2.941	2.390	875	1.114
Eemmond	1	6	1.234	743	157	284	15	3	1.407	1.036	268	361
Gorinchem	654	370	38	464	26	92	0	25	718	951	69.973	35.645
Hengelo (O)	355	304	1.938	768	4	281	0	1	2.296	1.353	39.707	36.071
Leeuwarden	512	84	51	528	1	26	32	10	596	648	26.029	27.334
Lochem	0	0	86	860	13	6	0	2	99	868	0	0
Meerijstad	408	243	68	1.563	0	18	0	0	476	1.824	37.132	35.303
Meppel	447	227	214	1.887	21	125	1	3	683	2.242	41.616	40.693
Nijmegen	677	348	698	459	196	383	14	25	1.586	1.214	83.017	47.769
Oss	189	123	703	3.555	62	182	1	0	955	3.860	16.970	19.838
Sittard-Geleen	650	642	4.237	757	17	5	8	5	4.913	1.410	58.728	57.164
Smallingerland	0	0	46	932	1	38	1	13	48	982	0	0
Stein	0	0	1.899	554	998	189	5	4	2.901	747	0	0
Tilburg	421	337	66	210	0	10	0	17	487	575	58.628	45.666
Utrecht	557	273	1.140	2.554	44	512	2	0	1.743	3.339	54.106	34.599
Venlo	154	361	789	901	25	136	4	13	972	1.412	45.035	46.295
Venray	177	348	170	490	9	86	6	2	361	927	41.046	42.846
Wageningen	0	0	43	763	8	310	4	8	54	1.081	0	0
Zaanstad	108	259	524	1.281	160	333	0	4	793	1.877	16.054	19.529
Zwijndrecht	0	1	123	393	49	208	48	99	220	701	0	279

Bron: CBS

Overslag per gemeente 2011-2018 voor alle havens zoals gedefinieerd in bijlage 1

gemeentenaam	Tonnen								TEU							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	som	som	som	som	som	som	som	som	som	som	som	som	som	som	som	som
Alblasserdam	41.033	190.329	136.713	294.334	224.517	236.157	406.876	890.000	0	0	131	0	3.029	6.289	31.576	104.680
Almelo	1.094.015	967.249	1.022.250	1.151.981	1.084.422	1.239.461	1.217.907	1.495.000	265	134	0	0	848	0	7.689	25.842
Alphen aan den Rijn	2.445.669	2.438.394	2.827.454	2.427.953	2.631.964	2.435.492	2.415.423	2.806.000	146.771	161.616	158.183	180.045	177.800	168.829	176.895	181.264
Arnhem	1.687.314	1.660.690	1.515.895	1.354.939	1.410.311	1.805.895	1.698.368	1.648.000	613	0	96	32	0	0	221	0
Bergen op Zoom	1.910.325	2.354.936	2.303.589	2.418.953	2.295.603	2.214.759	2.009.506	2.241.000	52.580	60.447	60.848	75.682	66.934	71.275	71.325	71.092
Beverwijk	3.681.208	3.710.287	3.907.923	4.191.597	3.684.789	3.378.361	3.159.504	3.017.000	23.736	28.257	34.183	68.030	65.274	61.926	62.342	62.591
Breda	848.477	720.123	796.740	820.572	869.274	770.078	777.887	794.000	0	0	0	0	0	0	0	0
Cuijk	5.595.484	3.885.380	3.169.002	2.619.167	1.675.923	1.057.678	873.702	1.291.000	121	0	27.737	36.498	13.604	29.926	30.528	29.454
Delfzijl	4.072.695	3.719.100	3.563.572	4.144.130	3.992.083	4.337.469	5.610.978	6.372.000	11.767	8.627	10.242	3.483	14.667	19.444	14.261	9.584
Den Bosch	2.806.962	2.930.926	3.350.335	3.283.302	2.487.505	2.550.055	2.950.521	2.893.000	109.883	99.207	96.955	94.507	85.662	81.540	88.704	81.879
Den Helder	971.371	1.002.911	705.541	1.199.670	1.153.236	1.082.836	945.309	987.000	5	23	0	0	4	0	0	0
Deventer	938.482	1.098.101	1.204.042	1.333.758	1.409.181	1.459.503	1.028.787	673.000	62	0	127	178	0	0	123	0
Doesburg	2.851	7.235	13.272	45.086	84.035	81.981	108.281	147.000	0	0	0	0	0	0	8.485	15.895
Dordrecht	4.730.005	5.022.330	4.615.005	4.380.832	3.821.819	4.574.406	4.726.703	5.331.000	12.813	17.597	2.793	1.191	3.632	5.488	6.465	1.989
Enschede + Lochem	1.586.063	1.326.585	1.224.683	1.226.679	1.217.345	1.148.600	1.379.477	1.276.000	105	0	0	0	1	0	98	0
Gennep	3.076.535	2.745.002	2.723.070	2.953.314	3.889.158	4.135.233	3.462.906	3.663.000	44	0	120	19	74	0	0	0
Gorinchem	587.593	472.280	637.073	504.033	522.143	581.775	740.169	1.669.000	29.754	34.645	33.132	37.555	38.610	43.921	54.873	105.618
Groningen	2.343.962	2.306.448	2.902.561	1.920.382	1.316.055	1.644.153	2.377.348	2.017.000	79.922	99.543	81.096	1.873	0	224	273	195
Hardinxveld-Giessendam	44.378	56.077	49.513	47.215	22.688	29.104	28.763	35.000	0	0	0	241	40	388	183	256
Harlingen	1.633.176	1.049.062	1.223.429	1.456.711	2.074.599	2.636.362	2.474.508	2.636.000	19.007	20.138	23.036	26.259	23.052	26.014	26.866	31.703
Helmond	384.235	333.533	357.825	378.978	404.030	433.121	460.699	407.000	0	0	0	0	0	0	0	0
Hendrik-Ido-Ambacht	42.373	40.420	33.224	52.348	59.685	59.417	170.287	128.000	70	379	178	458	84	0	987	298
Hengelo	4.610.202	3.860.116	4.709.617	4.273.800	4.087.060	4.390.034	4.461.823	3.649.000	103.031	93.265	103.172	103.727	95.709	102.600	119.861	75.778
Hof van Twente	486.990	385.131	419.693	443.387	611.512	785.383	512.528	653.000	31	32	0	0	1	0	0	0
Kampen	1.811.221	2.157.452	2.258.450	2.469.295	2.722.430	3.201.535	3.476.169	3.727.000	27.342	42.982	66.952	85.432	65.914	86.473	79.741	98.744
Kapelle	421.988	386.248	403.700	384.214	485.444	386.911	301.220	434.000	0	0	0	2	0	0	2	8

Overslag per gemeente 2011-2018 voor alle havens zoals gedefinieerd in bijlage 1

gemeentenaam	Tonnen								TEU							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	som	som	som	som	som	som	som	som	som	som	som	som	som	som	som	som
Leeuwarden	619.661	1.181.511	1.801.446	1.735.495	1.325.546	1.554.904	1.327.884	1.244.000	0	21.189	47.217	53.894	59.865	57.909	57.249	53.363
Lelystad	1.810.740	1.717.909	1.241.965	1.340.893	1.153.613	1.597.763	2.008.828	2.113.000	162	0	160	0	45	1.203	7.534	21.161
Maastricht	6.366.718	5.698.196	5.547.544	5.548.132	5.806.107	5.565.263	3.784.346	3.246.000	138	83	723	131	24	47	30	0
Meijerijstad	1.702.124	1.859.171	2.274.840	2.612.835	2.848.876			2.300.000	42.427	57.060	65.431	63.555	66.113	76.584	86.782	72.435
Meppel	2.592.080	2.916.374	2.616.473	3.006.411	3.012.985	2.696.368	2.633.375	2.925.000	89.116	99.782	69.222	69.855	80.133	74.383	77.170	82.309
Midden-Groningen	476.710	492.002	841.038	1.267.777	1.188.639	1.173.086	1.272.398	1.428.000	21.140	26.243	50.938	91.109	104.906	106.328	104.752	109.225
Moerdijk	11.543.002	10.999.193	10.142.741	8.983.734	9.228.546	9.371.678	9.502.730	10.244.000	207.807	134.081	98.710	93.642	93.539	96.021	110.756	159.532
Nijkerk	828.631	811.625	716.484	709.203	892.688	784.911	823.757	823.000	0	0	0	0	0	0	0	0
Nijmegen	3.617.656	3.221.742	3.808.588	4.407.614	4.335.119	2.282.617	2.441.060	2.800.000	87.362	70.764	78.195	102.260	107.623	91.729	83.846	130.786
Oosterhout	2.117.782	1.856.285	1.938.414	1.746.354	1.750.025	1.812.379	1.727.317	1.830.000	37.415	43.709	55.866	46.311	41.402	47.890	36.346	34.856
Oss	4.097.167	3.944.425	4.387.059	5.043.987	7.203.675	6.916.639	4.726.208	4.815.000	61.603	64.728	58.511	50.015	56.493	62.755	52.781	36.808
Papendrecht	261.543	168.557	144.995	111.128	141.571	106.456	157.458	117.000	316	560	251	216	1.614	1.505	4.999	351
Ridderkerk	263.706	173.807	194.197	205.399	244.965	180.875	126.723	137.000	19.654	12.219	12.870	18.587	20.157	18.583	14.475	15.146
Roermond	1.998.895	1.795.264	1.618.678	1.607.823	1.448.260	1.710.770	2.021.100	1.600.000	0	0	0	0	0	1.801	17.671	16.046
Schiedam	880.538	829.670	744.519	690.003	787.378	638.180	731.423	675.000	231	105	13	0	11	30	51	0
Sittard-Geleen	2.481.246	2.242.699	2.484.963	2.680.517	2.740.781	2.538.623	4.193.327	6.323.000	121.211	106.323	106.542	110.278	110.516	117.819	110.847	115.892
Sliedrecht	15.364	24.971	48.425	30.694	31.902	35.588	33.840	24.000	0	0	147	0	0	0	183	33
Smallingerland	836.596	907.395	924.525	1.153.254	1.182.577	1.106.379	1.112.821	1.030.000	51	1	2	0	0	0	0	0
Steenbergen	729.224	640.872	700.149	652.243	589.630	506.108	521.462	523.000	0	150	0	0	95	0	269	0
Stein	3.268.929	3.359.558	3.245.057	3.198.808	3.388.907	3.857.213	3.567.189	3.648.000	7.676	2.845	1.314	892	3.700	0	0	0
Tiel	1.451.687	1.420.193	1.614.980	2.877.660	3.771.247	2.577.543	2.318.308	2.262.000	353	405	20.875	46.586	57.895	62.288	50.397	53.407
Tilburg	984.590	737.619	762.034	1.101.832	845.262	787.821	888.480	1.379.096	46.942	48.311	62.762	66.970	70.778	73.650	99.223	145.201
Utrecht	5.803.149	5.718.386	5.583.726	5.787.128	5.900.137	5.277.136	5.474.435	5.082.000	106.753	80.101	104.888	113.567	128.257	83.903	72.676	88.705
Veendam	436.699	458.479	943.254	583.197	725.852	758.689	897.464	903.000	0	0	0	0	26.458	32.212	47.066	39.231
Velsen	4.776.269	4.682.495	4.692.508	5.090.416	4.192.730	4.885.314	4.829.098	4.624.000	41.254	38.910	35.978	31.187	26.650	49.601	53.225	59.238
Venlo	3.981.965	3.236.404	4.476.399	4.597.783	4.239.487	2.483.645	1.706.906	2.384.000	53.357	58.665	86.956	107.333	128.466	107.128	88.564	91.330
Venray	1.373.866	1.321.206	1.301.765	1.345.116	1.185.262	1.152.198	1.570.314	1.288.000	78.532	84.125	86.521	128.809	110.337	121.193	124.452	83.892
Vlaardingen	3.045.782	2.428.882	2.418.268	2.645.520	2.418.571	2.574.121	2.758.082	2.733.000	12	216	42	357	549	768	1.244	102
Waalwijk	753.177	506.309	370.575	393.117	431.149	560.727	395.055	402.000	6.478	3.101	2.152	2.477	3.066	10.001	11.561	9.449
Zaanstad	2.149.705	1.930.614	1.815.148	2.119.411	2.372.634	2.371.890	2.623.305	2.670.000	50.632	24.689	30.914	36.062	41.161	39.424	40.199	35.583
Zwartewaterland	962.284	1.022.167	900.211	1.122.720	1.219.678	1.466.319	1.426.553	1.474.000	1.103	722	220	202	12.858	23.535	32.208	42.326
Zwijndrecht	1.021.468	981.506	970.599	954.292	1.297.390	1.026.773	881.916	921.000	173	0	249	275	168	876	702	279
Zwolle	2.557.393	1.918.812	1.854.960	2.125.943	2.031.536	2.236.947	1.859.600	2.057.000	0	175	0	0	0	2.432	0	465